

Ministerstwo
Finansów

**RAPORT Z PRZEGLĄDU
WYDATKÓW W OBSZARZE
WSPARCIA OSÓB Z
NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI
I ICH RODZIN**

Warszawa, luty 2026

Spis treści

Wstęp	3
1. Wydatki na wsparcie OzN	4
2. Wybrane formy wsparcia OzN finansowane przez PFRON	10
2.1 Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami	10
2.2. Programy „Dostępna przestrzeń publiczna” oraz „Wyrównywanie różnic między regionami III”. 13	
2.3. Rekompensata wypłaconego wynagrodzenia pracownikom z niepełnosprawnościami w związku z COVID-19.....	14
2.4. Program „Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością”	15
3. Programy resortowe dla OzN finansowane z Funduszu Solidarnościowego	16
3.1. Programy „Asystent osobisty OzN dla Jednostek Samorządu Terytorialnego” oraz „Asystent osobisty OzN dla Organizacji Pozarządowych”	17
3.2. Programy „Opieka wychowawcza dla Jednostek Samorządu Terytorialnego” oraz „Opieka Wychowawcza dla Organizacji Pozarządowych”	18
4. Analiza pieniężnych form wsparcia – na przykładzie OzN ze znacznym stopniem niepełnosprawności	19
5. Inne kwestie	22
5.1. Wojewódzkie zespoły ustalające poziom potrzeby wsparcia	22
5.2. Nieefektywne formy wsparcia OzN	24
6. Propozycje zmian	25
Spis tabel i wykresów	27
Załącznik nr 1. Zestawienie form wsparcia będących przedmiotem przeglądu wydatków	27
Załącznik nr 2. Program przeglądu wydatków w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin	31

Wstęp

Przegląd wydatków w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami (dalej także OzN) i ich rodzin, został wskazany w *Planie przeglądu wydatków na okres od 1 lipca 2024 r. do 31 grudnia 2026 r.*, sporządzonym na podstawie art. 175b ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o *finansach publicznych*¹, jako obszar do objęcia przeglądem wydatków.

W dniu 9 grudnia 2024 r. *Program przeglądu wydatków* został uzgodniony² z Ministrą Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Prezesem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Prezesem Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Szefem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz wojewodami. Celem przeglądu wydatków było *określenie możliwości realokacji środków finansowych w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, które mogą być przeznaczone na inne lub nowe działania wspierające osoby z niepełnosprawnościami (i ich rodziny)*.

Przegląd wydatków został przeprowadzony w okresie od 10 grudnia 2024 r. do 25 kwietnia 2025 r. Część opisowa niniejszego raportu oraz propozycje zmian uwzględniają zatem stan faktyczny i prawny obowiązujący do dnia zakończenia przeglądu wydatków.

W przeglądzie wydatków uczestniczyli przedstawiciele Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (dalej: MRPiPS), w tym Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (dalej: Fundusz lub PFRON), Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: ZUS), Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej: KRUS), wojewodów oraz Ministerstwa Finansów (dalej: MF).

Osoby odpowiedzialne za przygotowanie i opracowanie raportu dziękują wszystkim tym, którzy udzielili wsparcia oraz pomocy podczas prac nad niniejszym dokumentem.

W celu ponownego wykorzystywania treści informacji zawartych w dokumencie osoby lub podmioty pobierające te informacje są zobowiązane do:

- 1) poinformowania o źródle, czasie wytworzenia i pozyskania tych informacji, poprzez podanie pełnej nazwy Ministerstwa Finansów lub nazwy skróconej – MF;
- 2) poinformowania o przetworzeniu informacji ponownie wykorzystywanej.

Ministerstwo Finansów nie ponosi odpowiedzialności za treść informacji przetworzonych przez podmiot ponownie wykorzystujący te treści.

¹ Dz. U. z 2025 r. poz. 1530, ze zm.

² Na podstawie art. 175c ustawy o *finansach publicznych* oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 14 maja 2024 r. w sprawie *przeglądu wydatków* (Dz. U. poz. 766).

1. Wydatki na wsparcie OzN

Przegląd obejmował swoim zakresem wydatki na wsparcie OzN i ich rodzin ponoszone z czterech części budżetu państwa (BP): 44. „Zabezpieczenie społeczne”, 72. „Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego”, 73. „Zakład Ubezpieczeń Społecznych” i 85. „Budżety wojewodów”, a także z czterech funduszy celowych: Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (FUS), Funduszu Emerytalno-Rentowego (FER), Funduszu Solidarnościowego (FS) oraz PFRON. Wydatki są prawnie zdeterminowane, a ich łączna wysokość (za lata 2019-2023³) to 246,4 mld zł⁴ (szczegółowe zestawienie zawiera Załącznik nr 1).

W każdym kolejnym roku łączne wydatki na wsparcie OzN zwiększają się (w zależności od źródła), w tempie od 3% do 13% rok do roku. Zdecydowanie najszybciej rosną wydatki w części 44. BP – na przestrzeni lat 2019-2023 zwiększyły się aż pięciokrotnie. Na drugim miejscu pod tym względem znajduje się zaś FS, którego wydatki zwiększyły się dwuipółkrotnie, m. in. w wyniku zasilania go – począwszy od 2021 r. – środkami z dotacji celowej budżetu państwa (z części 44.), które służą dofinansowaniu świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji⁵.

Tabela 1. Wydatki na wsparcie OzN i ich opiekunów wg źródeł finansowania [w tys. zł]

Wyszczególnienie	2019	2020	2021	2022	2023	Łącznie 2019-2023
BP – część 72.	126 560	115 961	102 164	90 869	89 119	524 673
BP – część 73.	1 210 000	1 159 559	1 072 384	1 050 388	1 084 060	5 576 391
BP – część 85.	5 392 136	6 398 622	7 187 634	8 131 400	9 612 979	36 722 771
FUS	21 982 587	22 409 570	22 530 450	23 363 343	26 130 551	116 416 501
FER	4 119 606	4 054 916	4 038 673	4 110 626	4 793 410	21 117 231
FS, w tym:	3 792 180	7 557 646	7 958 060	8 788 833	9 581 271	37 677 990
dotacja z części 44. BP	0	0	1 258 000	2 575 159	2 636 963	6 470 122
PFRON, w tym:	4 839 505	5 287 504	5 471 622	5 977 076	6 802 336	28 378 043
dotacja z części 44. BP	740 891	695 389	695 294	695 954	1 105 964	3 933 492
RAZEM	41 462 574	46 983 778	48 360 987	51 512 535	58 093 726	246 413 600
w tym dotacje z cz. 44. BP	740 891	695 389	1 953 294	3 271 113	3 742 926	10 403 613

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: MRPIPs, ZUS, KRUS wojewodów oraz PFRON.

Największe wydatki są co roku przeznaczane na finansowanie *rent z tytułu niezdolności do pracy* (w każdym roku było to znacznie powyżej 30% łącznych wydatków – w 2019 r. nawet powyżej 40%). Na kolejnych miejscach znajdują się: *dodatki pielęgnacyjne* (18%), *świadczenia pielęgnacyjne* i *renty socjalne* (po 9%) oraz *dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych* (7%). Struktura ta ulegnie jednak istotnej zmianie już w 2025 r., przede wszystkim za sprawą wprowadzenia dwóch kolejnych form wsparcia OzN, tj. *świadczenia wspierającego* i *dotunku dopełniającego* (do renty

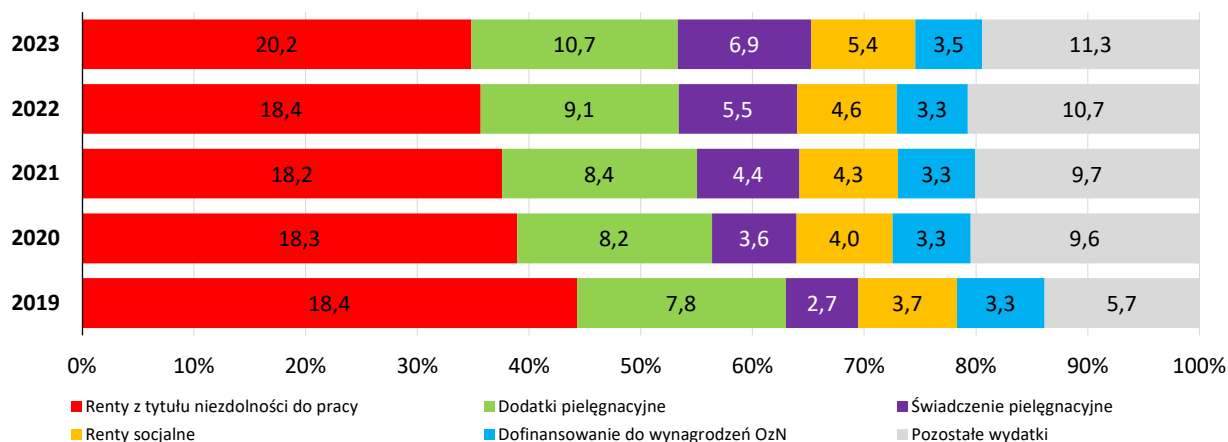
³ Przeglądem zostały objęte, co do zasady, wydatki za lata 2019-2023. W części dot. dofinansowań do wynagrodzeń OzN analizie poddano wydatki za lata 2019-2024 – z uwagi na zmiany art. 26a ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (podwyższenie kwoty dofinansowania do wynagrodzenia).

⁴ Przegląd nie obejmował wydatków na wsparcie OzN i ich rodzin, które są ponoszone przez Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Wojskowe Biuro Emerytalne oraz Biuro Emerytalne Służby Więziennej.

⁵ O którym mowa w ustawie z 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1649). Dotacja jest zaś wypłacana w oparciu o art. 3 ust. 1 pkt 5a ustawy z 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1848), który został dodany w ramach Rządowego projektu ustawy o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (druk sejmowy nr 3603 z 10 lipca 2019 r.).

socjalnej)⁶. Planowane wydatki na 2025 r. z ich tytułu to: 8,97⁷ mld zł na *świadczenie wspierające* i 4,8 mld zł na *dodatek dopełniający*.

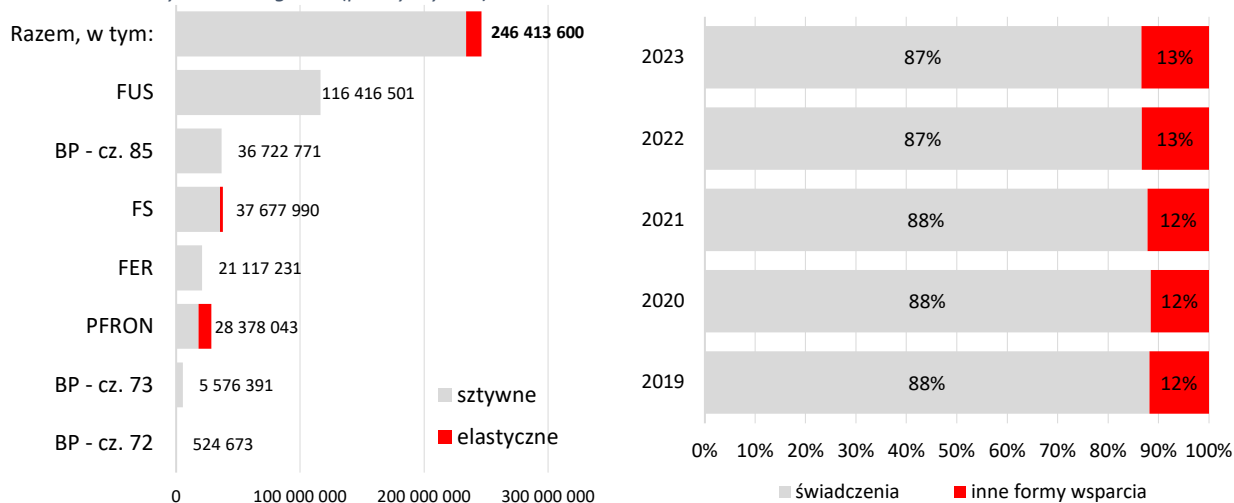
Wykres 1. Struktura wydatków na wsparcie OzN poniesionych w latach 2019-2023 [w mld zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: MRPiPS, wojewodów, ZUS oraz KRUS.

Na potrzeby analiz wydatki podlegające przeglądowi zostały podzielone na „sztywne” i „elastyczne”⁸. Do elastycznych zostały zaliczone wydatki na finansowanie programów (resortowych w ramach FS lub realizowanych przez PFRON) oraz wydatki „jednorazowe”, głównie związane z refundacją niektórych kosztów ponoszonych przez i/ lub na rzecz OzN (przede wszystkim w ramach działań PFRON).

Wykres 2. Łączne wydatki w latach 2019-2023 w podziale na sztywne i elastyczne (lewy wykres – w tys. zł) oraz udział świadczeń w wydatkach ogółem (prawy wykres)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: MRPiPS, ZUS, KRUS, wojewodów oraz PFRON.

⁶ Dodatkowo, w styczniu 2024 r. weszła w życie zmiana umożliwiająca łączenie świadczenia pielęgnacyjnego z pracą zawodową, co również wpłynie na wysokość wydatków z tego tytułu w kolejnych latach (przegląd obejmuje wydatki za lata 2019-2023). Tym bardziej, że od 2024 r. obserwowany jest dynamiczny wzrost odwołań od orzeczeń o niepełnosprawności, których celem jest zakwestionowanie, stwierdzonego przez komisję orzekającą braku konieczności stałej lub długotrwałej opieki nad dzieckiem (pkt 7 orzeczenia o niepełnosprawności, którego spełnienie jest podstawą ubiegania się o *świadczenie pielęgnacyjne*). Sądy powszechne coraz częściej pozytywnie rozpatrują te odwołania, co zwiększa liczbę świadczeniobiorców.

⁷ Zgodnie z planem finansowym części 73. – Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

⁸ Mianem „sztywnych” zostały tu określone wydatki, które muszą być ponoszone w kolejnych latach, ponieważ wynikają z podjętych zobowiązań (np. są wynikiem decyzji administracyjnych). Wydatki „elastyczne” mogą być, co do zasady, kształtowane swobodnie, gdyż zarówno sama zasadność ich dalszego ponoszenia jak i ich wysokość są na nowo określane w każdym roku budżetowym i nie wymagają zmiany przepisów prawa. W związku z tym wysokość wydatków elastycznych może się zmieniać w zależności od aktualnej sytuacji i/ lub potrzeb.

Wydatki sztywne dotyczą pozostałych form wsparcia, w zdecydowanej większości świadczeń przyznawanych także na czas nieokreślony (87% wydatków służy finansowaniu świadczeń). Łączna wysokość wydatków sztywnych w 2023 r. wyniosła 54,2 mld zł (elastycznych – 3,8 mld zł). Jednocześnie wydatki sztywne stanowiły aż 95% wszystkich podlegających przeglądowi.

W związku z powyższym, reformy w obszarze wsparcia OzN i ich rodzin wymagają szeregu skomplikowanych zmian legislacyjnych, wynikających m. in. z konieczności uwzględniania kwestii ochrony praw nabytych. Jednym z najbardziej wyrazistych przykładów była próba reformy systemu świadczeń w oparciu o ustawę z 7 grudnia 2012 r. *o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw*⁹. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 5 grudnia 2013 r. (sygn. akt K 27/13¹⁰) uznał za niezgodne z Konstytucją przepisy art. 11 ust. 1 i 3 tejże ustawy, których konsekwencją miało być pozbawienie (z dniem 1 lipca 2013 r.) prawa do *świadczenia pielęgnacyjnego* części osób, które nabyły to prawo na podstawie ostatecznych i bezterminowych decyzji administracyjnych. Aby zrealizować ten wyrok została uchwalona ustawa z 4 kwietnia 2014 r. *o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów*¹¹, której głównym celem było przywrócenie praw nabytych dla osób pozbawionych świadczeń w wyniku tejże reformy.

Innym przykładem była próba zawężenia kręgu osób uprawnionych do *świadczenia pielęgnacyjnego* wyłącznie do opiekunów tych osób wymagających opieki, których niepełnosprawność powstała do ukończenia 18. roku życia, albo w trakcie nauki, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia. Zmiana została wprowadzona również na mocy ww. ustawy z 7 grudnia 2012 r. (poprzez dodanie ust. 1b do art. 17 ustawy z 28 listopada 2003 r. *o świadczeniach rodzinnych*¹²).

Projektodawca planował zmodyfikować kryterium przyznawania *świadczenia pielęgnacyjnego*, czego skutkiem miało być m. in. ograniczenie wydatków na *świadczenie pielęgnacyjne* i *specjalny zasiłek opiekuńczy* łącznie o około 650 mln zł w ciągu 2 lat. Ostatecznie zmieniony przepis został skutecznie zaskarżony. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 21 października 2014 r. (sygn. akt K 38/13¹³), uznał za niezgodne z konstytucyjną zasadą równości odbieranie prawa do wsparcia ze względu na moment powstania niepełnosprawności. Przepis został jednak ostatecznie uchylony dopiero w 2023 r. na mocy ustawy z 7 lipca 2023 r. *o świadczeniu wspierającym*¹⁴ (art. 43 pkt 1 lit. b).

Ograniczona elastyczność systemu wynika przede wszystkim z faktu, że wiele form pomocy dla OzN jest przyznawanych w drodze decyzji administracyjnych, nierzadko wydawanych na czas nieokreślony. Pociąga to za sobą konieczność ochrony praw nabytych, co znacząco utrudnia zmianę kryteriów przyznawania wsparcia, a tym bardziej jego ewentualną likwidację. W efekcie zmiany polegają głównie na wprowadzaniu kolejnych świadczeń, czasem opartych o nowe kryteria jak np. *punktacja poziomu potrzeby wsparcia*. System staje się coraz bardziej złożony i kosztowny dla budżetu państwa.

Przykładem może być rozszerzenie w ostatnich dwóch latach katalogu form wsparcia OzN o *świadczenie wspierające* oraz *dodatek dopełniający*. W pierwszym roku obowiązywania wydatki na *świadczenie wspierające* wyniosły 2,7 mld zł, a plan na 2025 r. przewiduje ich wzrost do 8,97 mld zł (tj. ponad trzykrotnie). Szacunkowe koszty administracyjne związane z nim wyniosą w 2025 r. już około 180 mln zł (nie uwzględniając kosztów ewentualnych odwołań od decyzji wojewódzkich zespołów orzekających – dalej także: zespoły orzekające). W 2024 r. ZUS otrzymał z tego tytułu 44,6 mln zł¹⁵. Dodatkowo, w 2024 r. zespoły orzekające wydały 213 100 decyzji ustalających poziom potrzeby

⁹ Dz. U. z 2012 r. poz. 1548, ze zm.

¹⁰ Dz. U. z 2013 r. poz. 1557.

¹¹ Dz. U. z 2014 r. poz. 567.

¹² T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 323, ze zm.

¹³ Dz. U. z 2014 r. poz. 1443.

¹⁴ Dz. U. z 2023 r. poz. 1429, ze zm.

¹⁵ Zgodnie z art. 62 ustawy z 7 lipca 2023 r. *o świadczeniu wspierającym*.

wsparcia, które są niezbędne do przyznania *świadczenia wspierającego*. Ich koszt – wg ostrożnych szacunków – mógł wynieść od 64 mln zł do nawet 107 mln zł¹⁶ (213 100 * 300-500 zł za wydanie decyzji)¹⁷.

Pierwsze wydatki z tytułu *dodatku dopełniającego* są planowane na 2025 r. – w wysokości 4,8 mld zł. Koszty administracyjne wynikające z art. 14 ust. 2a ustawy z 27 czerwca 2003 r. *o rencie socjalnej*¹⁸ wyniosą w związku z tym 24 mln zł (4,8 mld * 0,5%). Został on uchwalony na podstawie obywatelskiego projektu ustawy *o zmianie ustawy o rencie socjalnej*¹⁹ w celu (trwałego) zrównania wysokości renty socjalnej z wysokością minimalnego wynagrodzenia za pracę. Do projektu nie został dołączony jednak formularz Oceny Skutków Regulacji (OSR)²⁰, który zawierałby np. sposób/ metodologię szacowania liczby uprawnionych, a także szczegółową analizę skutków finansowych dla budżetu państwa. W uzasadnieniu do ustawy wskazano, że szacunkowy koszt jej realizacji (w pierwotnym brzmieniu, zakładającym podwyższenie renty socjalnej dla wszystkich uprawnionych), wyniesie około 3,96 mld zł/rok. W toku prac sejmowych projekt został jednak istotnie zmodyfikowany: zamiast podwyższenia renty socjalnej dla wszystkich jej beneficjentów, wprowadzono *dodatek dopełniający* przysługujący jedynie „rencistom socjalnym” całkowicie niezdolnym do pracy oraz do samodzielnej egzystencji.

Brak analizy skutków wprowadzenia tego rozwiązania rodzi uzasadnione pytania dotyczące przejrzystości (brak założeń w oparciu o które została oszacowana liczba beneficjentów w kolejnych latach) oraz długofalowych konsekwencji dla finansów publicznych.

Główną rolę w systemie rehabilitacji społecznej i zawodowej OzN pełni PFRON. Zapewnia finansowanie różnych form wsparcia OzN w życiu codziennym i zawodowym. W raporcie zostały szczegółowo omówione te formy wsparcia, na które PRFON ponosił największe wydatki albo które posiadają potencjał do realokacji środków.

Wydatki PFRON przeznaczone na różne formy wsparcia OzN w latach 2019-2023 wyniosły 28,4 mld zł, z czego 3,9 mld zł (14 %) stanowiły dotacje celowe z budżetu państwa.

Fundusz otrzymuje dotacje celowe z budżetu państwa z przeznaczeniem na:

- 1) dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych – w wysokości do 30% środków (zaplanowanych przez PFRON) na realizację tego zadania na dany rok (art. 46a ust. 1 pkt 1 ustawy z 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*²¹, dalej: *ustawa o rehabilitacji*);
- 2) przekazanie środków dysponentom zakładowego funduszu aktywności albo funduszu rehabilitacji – w kwocie nie większej niż 150 mln zł rocznie (art. 46a ust. 1 pkt 1b ustawy *o rehabilitacji*);
- 3) zrekompensowanie gminom dochodów utraconych na skutek zastosowania ustawowych zwolnień od niektórych podatków i opłat²² – w wysokości 50% utraconych dochodów (art. 46a ust. 1 pkt 2 ustawy *o rehabilitacji*).

¹⁶ W ramach przeglądu wydatków nie została określona wysokość kosztów powiatowych i wojewódzkich zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności dotyczących wydania decyzji administracyjnej jaką jest orzeczenie o niepełnosprawności. Koszty z tego tytułu nie są zatem ujęte w tej kwocie. Wskazane kwoty nie uwzględniają też kosztów osobowych (np. wynagrodzeń pracowników administracyjnych), jak i rzeczowych niezbędnych do utworzenia i utrzymania stanowisk pracy.

¹⁷ Zgodnie z formularzem OSR załączonym do projektu ustawy *o świadczeniu wspierającym* (druk sejmowy nr 3130 z 7 kwietnia 2023 r.) szacunkowe koszty do poniesienia w 2024 r. związane ze zwiększeniem zatrudnienia w wojewódzkich zespołach do spraw orzekania o niepełnosprawności, wraz z kosztami związanymi z wydaniem decyzji przez te zespoły, zostały określone w łącznej wysokości 197,22 mln zł.

¹⁸ T.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2194, ze zm.

¹⁹ Druk sejmowy nr 30 z 20 listopada 2023 r.

²⁰ W 2023 r., w przypadku obywatelskich projektów ustaw, nie istniał obowiązek załączania formularza OSR. Przepisy w tym zakresie zmieniły się dopiero w 2024 r. (m. in. poprzez dodanie ust. 9a w art. 34 *Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*).

²¹ T.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 44, ze zm.

²² Przysługuje ono gminom, na terenie których są prowadzone zakłady pracy chronionej i zakłady aktywizacji zawodowej.

O ile dotacja na rekompensaty dla gmin ma charakter sztywny – budżet państwa musi rekompensować im ubytek dochodów – to w przypadku dwóch pierwszych dotacji przepisy określają tylko ich górny limit, co umożliwia większą swobodę w kształtowaniu ich wysokości.

Tabela 2. Przychody PFRON z poszczególnych dotacji celowych [w tys. zł]

Rok	Dotacja na dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych	Dotacja na przekazywanie środków dysponentom zakładowego funduszu aktywności albo funduszu rehabilitacji	Dotacja na rekompensatę dla gmin dochodów utraconych na skutek zastosowania ustawowych zwolnień od niektórych podatków i opłat	Razem
2019	717 860	nd. ²³	23 031	740 891
2020	673 000	nd.	22 389	695 389
2021	675 000	nd.	20 294	695 294
2022	676 000	nd.	19 954	695 954
2023	1 044 524	41 082	20 358	1 105 964

Źródło: dane MF.

Fundusz realizuje głównie „niepieniężne” formy wsparcia, to znaczy takie, z których korzystają OzN lub ich opiekunowie, ale środki pieniężne otrzymują np. pracodawcy, organizacje lub samorządy. Dotyczą one m. in. wyrównywania kosztów, których pracodawcy mogliby uniknąć w przypadku zatrudnienia osoby bez orzeczenia o niepełnosprawności, a także udostępniania usług (np. rehabilitacji, szkoleń).

W ramach wsparcia w formie pieniężnej, polegającego na wypłacie środków bezpośrednio dla OzN, PFRON refunduje składki na ubezpieczenia społeczne niepełnosprawnych przedsiębiorców, rolników i niepełnosprawnych członków rodzin rolników oraz dofinansowuje niektóre koszty ponoszone przez OzN (np. koszt zakupu dostosowanego samochodu osobowego).

Fundusz przekazuje też środki samorządom wojewódzkim i powiatowym na realizację zadań nałożonych na nie ustawą *o rehabilitacji*. Ponadto, zgodnie z jej art. 47 ust. 1, PFRON przeznacza do 30% wydatków na 8 zadań, wprost wskazanych w ustawie. Są to: (1) *wyrównywanie różnic między regionami*, (2) *zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej OzN zlecane fundacjom i organizacjom*, (3) *programy wspierane ze środków pomocowych Unii Europejskiej*, (4) *programy zatwierdzane przez Radę Nadzorczą PFRON*, (5) *program służący finansowaniu zajęć klubowych*, (6) *dofinansowanie zadań wynikających z programów rządowych*, (7) *finansowanie badań i ekspertyz* oraz (8) *szkolenia, o których mowa w ustawie o języku migowym i innych środkach komunikowania się*²⁴.

Pozostałe zadania PFRON to np. zwrot niektórych kosztów, dofinansowanie oprocentowania kredytów bankowych na cele rehabilitacji dla zakładów pracy chronionej i przedsiębiorstw społecznych.

Istotną pozycję wydatkową stanowią programy zatwierdzane przez Radę Nadzorczą PFRON, która określa zasady ich realizacji, a także alokację środków. W latach 2019-2023 wydatki na nie wyniosły 2,3 mld zł (w 2023 r. – 719 mln zł).

²³ Podstawa prawna, w oparciu o którą jest wypłacana dotacja, weszła w życie z dniem 1 stycznia 2023 r.

²⁴ Szkolenia z polskiego języka migowego, systemu językowo-migowego, sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych, szkolenia dla tłumacza-przewodnika oraz z języka polskiego, na podstawie art. 18 ustawy z 19 sierpnia 2011 r. *o języku migowym i innych środkach komunikowania się* (Dz. U. z 2023 r. poz. 20).

Tabela 3. Wydatki na programy zatwierdzane przez Radę Nadzorczą PFRON

Program	Wydatki w 2023 roku	
	w tys. zł	w %
Aktywny samorząd	233 697	32,5
SAM! – Mobilność osób z niepełnosprawnością	113 505	15,8
Dostępna przestrzeń publiczna	105 884	14,7
Program wyrównywania różnic między regionami III	105 701	14,7
Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością	58 922	8,2
Pozostałe (12 programów) ²⁵	101 352	14,1
Razem	719 061	100

Źródło: dane PFRON.

Plan finansowy Funduszu zawiera m. in. wydatki przeznaczone na tzw. *przelewy redystrybucyjne* na rzecz samorządów wojewódzkich i powiatowych. W latach 2019-2023 łączne wydatki w ramach tych przelewów wyniosły 5,97 mld zł (w 2023 r. – 1,6 mld zł). Fundusz dzieli je pomiędzy poszczególne jednostki samorządu terytorialnego (JST) na podstawie algorytmu²⁶. Wysokość środków przyznanych danej JST zależy głównie od: (i) łącznej kwoty przeznaczonej w planie finansowym na te przelewy, (ii) liczby bezrobotnych/ poszukujących pracy OzN, (iii) liczby OzN uczestniczących w warsztatach/zatrudnionych w zakładach aktywności zawodowej²⁷, (iv) wskazanej w rozporządzeniu kwoty na dofinansowanie jednej osoby korzystającej z danej formy wsparcia.

Środki przekazane samorządom wojewódzkim i powiatowym służą m. in. realizacji robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji (województwo) albo szkoleń OzN (powiat). Samorządy, co do zasady, same decydują o wykorzystaniu środków na poszczególne zadania. W przypadku zakładów aktywności zawodowej – samorząd województwa, a w przypadku warsztatów terapii zajęciowej – samorząd powiatu, są zobowiązane do pokrywania co najmniej 10% kosztów ich działania²⁸.

Zarówno PFRON jak i JST mogą zlecać zadania organizacjom pozarządowym. Jednym z nich jest *świadczenie usług wspierających mających na celu umożliwienie lub wspomaganie niezależnego życia osób niepełnosprawnych, w szczególności usług asystencji osobistej*²⁹. Łączne wydatki za lata 2019 - 2023 poniesione bezpośrednio przez PFRON na projekty, w których przynajmniej jedno zadanie dotyczyło ww. usług zawierających asystencję osobistą, wyniosły 208,2 mln zł, co stanowi 9% wydatków poniesionych na zadania zlecane organizacjom pozarządowym.

W tym samym okresie wydatki JST (ze środków PFRON) na usługi wspierające wyniosły 5,02 mln zł (5% kwoty, którą samorządy przeznaczyły na zadania zlecane³⁰). Samorządy powiatowe wydatkowały

²⁵ *Pilotażowy Program Rehabilitacja 25 plus, Centra informacyjno-doradcze dla osób z niepełnosprawnościami, Pilotażowy Program Absolwent* (realizowany do 31 grudnia 2024 r.), *SAM! – Wspomagane społeczności mieszkaniowe, Zajęcia klubowe w WTZ, Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami, Stabilne zatrudnienie, Dostępność ponad barierami, SAM! – Dostępne mieszkanie, SAM! – Mieszkanie dla absolwenta, Wsparcie inicjatyw, Wypożyczalnia technologii wspomagających dla OzN.*

²⁶ Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1605).

²⁷ Algorytm uwzględnia jedynie osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zatrudnione w zakładach aktywności zawodowej.

²⁸ Udział procentowy może być niższy, jeśli samorządy znajdą inne źródło finansowania tych podmiotów. Oznacza to zatem, że ze środków pochodzących z przelewów redystrybucyjnych mogą sfinansować do 90% kosztów działania tych podmiotów.

²⁹ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1945).

³⁰ *Sprawozdania Zarządu PFRON z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych za lata 2019-2023*, <https://bip.pfron.org.pl/pfron/budzet-funduszu/> (data dostępu: 15.04.2025 r.).

na nie 1,37 mln zł, a samorządy województw – 3,65 mln zł. Jedynie nieliczne JST (od 1 do 8 powiatów i od 5 do 8 województw) decydowały się zlecać zadania uwzględniające asystencję osobistą.

Wnioski:

1. Aż 95% wydatków w ramach systemu wsparcia OzN i ich rodzin to wydatki sztywne. Ponadto około 87% wydatków służy finansowaniu (comiesięcznych) świadczeń przyznawanych na podstawie decyzji administracyjnych (nierzadko na czas nieokreślony).
2. Wydatki elastyczne służą przede wszystkim finansowaniu: programów resortowych z FS (około 955 mln zł w 2023 r.) oraz programów PFRON (719 mln zł w 2023 r.). Decyzja o uruchomieniu programu w danym roku, jak i wielkości środków, które zostaną na niego przeznaczone, jest podejmowana przez właściwego ministra lub PFRON.
3. PFRON realizuje głównie „niepieniężne” formy wsparcia OzN. Największe wydatki są przeznaczane na dofinansowanie wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami.
4. PFRON otrzymuje trzy dotacje celowe z budżetu państwa, z czego dotacja na dofinansowanie wynagrodzeń (przyznawana na podstawie art. 46a ust. 1 pkt 1 ustawy o *rehabilitacji*) daje największą swobodę w kształtowaniu jej wysokości.
5. Brak analizy skutków wprowadzenia dodatku dopełniającego rodzi uzasadnione pytania dotyczące przejrzystości wydatków (brak założeń w oparciu o które została oszacowana liczba beneficjentów) oraz długofalowych konsekwencji dla finansów publicznych.

2. Wybrane formy wsparcia OzN finansowane przez PFRON³¹

2.1 Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami

Zgodnie z art. 26a ustawy o *rehabilitacji*, pracodawcy mogą otrzymać z PFRON dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika z niepełnosprawnościami, w wysokości od 575 zł (dla osób z lekkim stopniem niepełnosprawności) do maksymalnie 4 140 zł (dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i szczególnym schorzeniem). Warunkiem otrzymania dofinansowania jest ujęcie pracownika w ewidencji zatrudnionych osób z niepełnosprawnościami. Głównym celem tej formy wsparcia (na którą Fundusz przeznacza corocznie około 50% swoich środków) jest *aktywizacja zawodowa i społeczna OzN oraz zachęcanie pracodawców do ich zatrudniania oraz utrzymywania miejsc pracy dla tych osób*³².

Liczba pracowników z niepełnosprawnościami (w przeliczeniu na etaty), zarejestrowanych w *Systemie Obsługi Dofinansowania i Refundacji* PFRON, zmniejszyła się z ponad 230 tys. w marcu 2019 r. do 197,7 tys. we wrześniu 2024 r. (tj. o około 15%). Największy spadek miał miejsce wśród osób z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, na które przysługuje najniższe dofinansowanie.

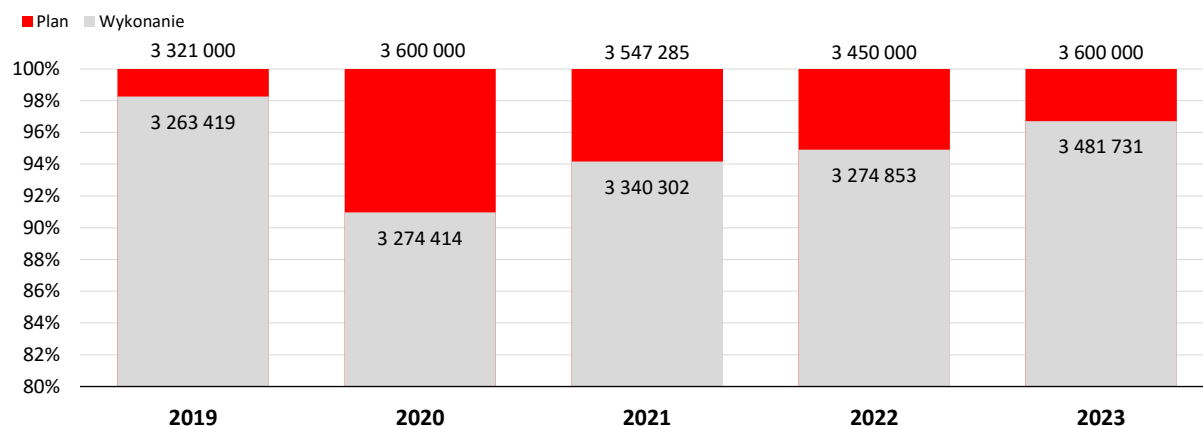
W latach 2023-2024 zostały wprowadzone zmiany ustawy o *rehabilitacji*, polegające m. in. na podwyższeniu dofinansowania do wynagrodzenia. Ich uzasadnieniem był wzrost minimalnego wynagrodzenia za pracę, który zwiększał różnicę pomiędzy wysokością minimalnego wynagrodzenia, a wysokością dofinansowania, co wpływało negatywnie na zatrudnianie nowych OzN oraz narażało na utratę miejsc pracy dotychczas zatrudnionych pracowników z niepełnosprawnościami. Nie przyczyniły

³¹ Ta część dotyczy form wsparcia OzN, na które PFRON ponosi największe wydatki lub mają największy potencjał realokacji.

³² Za: uzasadnienie do projektu ustawy – druk sejmowy nr 826 z 22 sierpnia 2002 r.

się one jednak do zwiększenia liczby pracowników, co potwierdza m. in. wykonanie wydatków PFRON na dofinansowanie do wynagrodzeń (planowane co roku na około 3,6 mld zł), które w badanym okresie wynosiło od 91 do 98% (wykres poniżej).

Wykres 3. Wydatki Funduszu na dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami [w tys. zł]

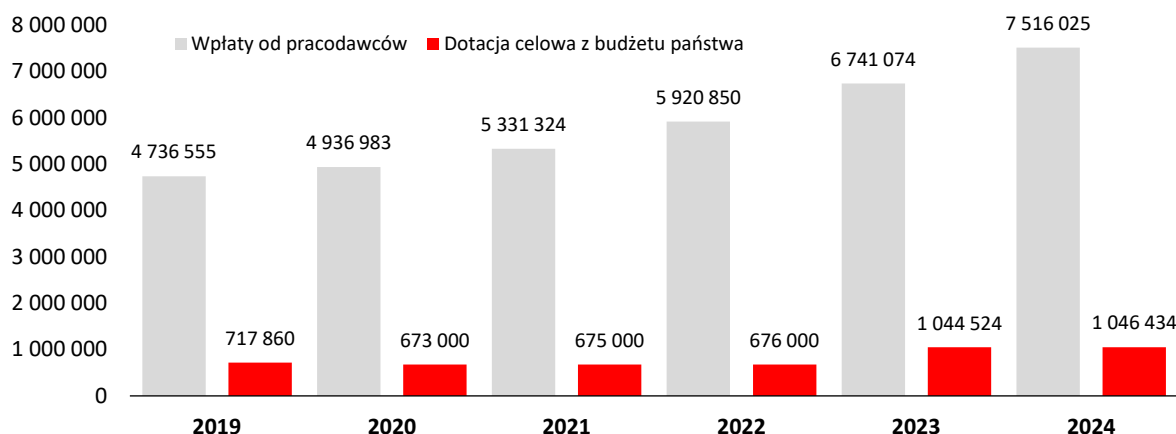

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PFRON.

Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami jest finansowane przede wszystkim z wpłat od pracodawców, o których mowa w art. 21 ustawy *o rehabilitacji*. Przychody PFRON z tego tytułu zwiększają się z roku na rok (w 2024 r. były większe o 775 tys. zł niż w 2023 r.).

Zgodnie z art. 46a ust. 1 pkt 1 ustawy *o rehabilitacji*, PFRON otrzymuje również dotację celową z budżetu państwa na sfinansowanie tego zadania, w wysokości do 30% środków zaplanowanych na jego realizację. Zgodnie z pkt 2 formularza OSR do ustawy *o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*³³, dotacja miała wynosić 1,08 mld zł począwszy od 2023 r. Wykonanie wydatków pokazuje jednak, że w latach 2023-2024 faktycznie była nieco niższa (poniższy wykres).

Wykres 4. Przychody PFRON od pracodawców (w ujęciu memoriałowym) oraz wysokość dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie do wynagrodzeń [w tys. zł]

Źródło: sprawozdania Zarządu PFRON z realizacji planów rzeczowo-finansowych za lata 2019-2024.

Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami przysługuje pracodawcy, który zatrudnia co najmniej 25 pracowników³⁴ i osiągnął wskaźnik zatrudnienia OzN w wysokości 6%. Pracodawca, który nie spełnia powyższych kryteriów, jest zobowiązany dokonywać (miesięcznych) wpłat na PFRON. Podstawą obliczenia ich wysokości jest iloczyn 40,65% przeciętnego wynagrodzenia

³³ Dz. U. z 2024 r. poz. 1961.

³⁴ W przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy.

w gospodarce narodowej (art. 2 ust. 4 ustawy o *rehabilitacji*) oraz liczby pracowników, stanowiącej różnicę pomiędzy liczbą pracowników z niepełnosprawnościami, jaka odpowiadałaby wskaźnikowi 6% ogółu zatrudnionych, a faktyczną liczbą pracowników z niepełnosprawnościami zatrudnionych u danego pracodawcy.

Pierwotnie ustawa o *rehabilitacji* zakładała wskaźnik na poziomie 50% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. W 1999 r.³⁵ został on jednak obniżony do obecnie obowiązującego poziomu (40,65%). Taki zabieg miał na celu zachowanie wpłat do PFRON na w miarę stałym poziomie, a także ograniczenie obciążeń finansowych pracodawców, które wzrosły w związku z ubruttowieniem płac.

Około 98%³⁶ przychodów z tytułu ww. wpłat pochodzi od pracodawców, o których mowa w:

- a) art. 21 ust. 1 ustawy o *rehabilitacji*, zatrudniających co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, którzy nie osiągają wskaźnika zatrudnienia OzN co najmniej 6% i nie zaliczają się do innych grup,
- b) art. 21 ust. 2a i 2g ustawy o *rehabilitacji*, którzy nie osiągają wskaźnika zatrudnienia OzN co najmniej 6% i są państwową lub samorządową jednostką organizacyjną, zakładem budżetowym, gospodarstwem pomocniczym, instytucją kultury oraz jednostką organizacyjną zajmującą się statutowo ochroną dóbr kultury.

Podwyższenie odsetka przeciętnego wynagrodzenia do 43% zwiększyłoby przychody Funduszu o około 490 mln zł, zaś do 50% (tj. do pierwotnie zakładanej wysokości) – o około 1,9 mld zł. Zwiększone przychody PFRON mogłyby zostać przeznaczone np. na inne formy wsparcia OzN lub pozwoliłyby zmniejszyć wysokość dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych, o której mowa w art. 46a ust. 1 pkt 1 ustawy o *rehabilitacji*. Takie działanie oznaczałoby jednak również wzrost wysokości obowiązkowej wpłaty pracodawcy na PFRON nawet o około 871 zł/ msc, czego efektem mogłoby być dalsze obniżanie odsetka zatrudnionych OzN.

Tabela 4. Szacunek przychodów PFRON po zwiększeniu odsetka przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej

Podwyższenie odsetka przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej do:	Dodatkowy przychód PFRON [w mln zł]	Wpłata pracodawcy do PFRON ³⁷ na podstawie art. 21 ust 1 ustawy o <i>rehabilitacji</i> [w zł]
43%	490	4 010
50%	1 951	4 662

Źródło: opracowanie własne, dane PFRON.

Pracodawcy dokonujący wpłat na PFRON mogą skorzystać z ulgi, o której mowa w art. 22 ustawy o *rehabilitacji*. Przysługuje ona jeśli zakupią produkt lub usługę od sprzedającego, którym jest: (1) zakład aktywności zawodowej, (2) przedsiębiorstwo społeczne zatrudniające co najmniej 10 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, albo (3) inny pracodawca zatrudniający co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy – jeżeli wskaźnik zatrudnienia OzN³⁸– wynosi co najmniej 30%. Obniżenie przysługuje do 50% wpłaty na PFRON.

Według danych za 2024 r. – 570 sprzedających wystawiło ponad 356 tys. tzw. informacji o obniżeniu wpłat na PFRON (o których mowa w art. 22 ust. 2 pkt 3 ustawy o *rehabilitacji*), na łączną kwotę 1,6 mld zł (średnio 134 mln zł/ msc). Analiza danych z wcześniejszych lat wskazuje, że najwięcej informacji o obniżeniu wpłat wystawiają sprzedawcy usług sprzątanias oraz ochrony³⁹. Potencjalna

³⁵ Dz. U. z 1999 r. Nr 49 poz. 486.

³⁶ Pozostałe 2% przychodów pochodzi od pracodawców, o których mowa w art. 21 ust. 2b i 2c ustawy o *rehabilitacji*.

³⁷ W oparciu o następujące założenia: przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w IV kwartale 2024 r. – 8 477,21 zł, liczba zatrudnionych pracowników ogółem – 85 etatów, liczba zatrudnionych OzN – 4 etaty. Przy obecnej wartości odsetka (40,65%) pracodawca wpłaca do PFRON 3 791 zł.

³⁸ Posiadających znaczny stopień niepełnosprawności albo umiarkowany stopień niepełnosprawności wraz z: orzeczoną chorobą psychiczną, upośledzeniem umysłowym, całościowymi zaburzeniami rozwojowymi lub epilepsją, oraz niewidomych.

³⁹ Na podstawie informacji otrzymanych z PFRON.

zmiana polegająca na wyłączeniu tych usług z zakresu ulgi zwiększyłaby przychody PFRON o około 975 mln zł.

Potencjalne ograniczenie usług uprawniających do obniżenia wpłat pracodawców na PFRON, poprzez wyłączenie z ich zakresu usług sprzątających oraz ochrony mienia, powinno poprzedzić zbadanie czy taka zmiana stanowiłaby formę pomocy publicznej. Pomoc publiczna, która nie spełnia wymogów *pomocy de minimis*⁴⁰ oraz nie podlega ogólnym wyłączeniom grupowym (o których mowa w rozporządzeniu GBER⁴¹), wymaga uzyskania zgody Komisji Europejskiej na jej zastosowanie.

2.2. Programy „Dostępna przestrzeń publiczna” oraz „Wyrównywanie różnic między regionami III”

Celem programu „Dostępna przestrzeń publiczna” jest *zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami dostępu do przestrzeni publicznej a także do informacji, technologii oraz usług powszechnie dostępnych, na zasadzie równości z innymi osobami.*

Początkowo program składał się z 4 modułów: **A** – likwidacja barier architektonicznych lub informacyjno-komunikacyjnych przez JST i ich jednostki organizacyjne, **B** – likwidacja barier architektonicznych lub informacyjno-komunikacyjnych przez kościoły i związki wyznaniowe, **C** – utworzenie dostępnych lub poprawa dostępności placów zabaw przez organizacje pozarządowe, JST oraz kościoły i związki wyznaniowe oraz **D** – likwidacja barier technicznych, informacyjno-komunikacyjnych oraz wyposażenie w technologie wspomagające i urządzenia umożliwiające skorzystanie przez OzN z usług świadczonych przez podmioty lecznicze.

W dniu 30 listopada 2023 r. program został uzupełniony o moduł: **E** – dla organizacji pozarządowych, na likwidację barier architektonicznych i informacyjno-komunikacyjnych w placówkach służących rehabilitacji społecznej lub zawodowej. Ponadto adresaci modułu **A** zostali rozszerzeni o naczelne lub centralne organy administracji rządowej oraz jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną.

Program jest zaplanowany na lata 2023-2027, a jego łączny budżet początkowo wynosił 300 mln zł⁴² – w listopadzie 2023 r. został zwiększony do 600 mln zł⁴³. Fundusz przyznał jak dotąd dofinansowanie w ramach dwóch naborów wniosków: prowadzonych w okresie maj-lipiec 2023 r. (moduły **A-D**) oraz lipiec-wrzesień 2024 r. (moduł **E**).

Tabela 5. Nabory wniosków do programu „Dostępna przestrzeń publiczna” w latach 2023-2024

Moduł	A	B	C	D	E	RAZEM
Liczba beneficjentów	516	82	120	65	17	800
Kwota dofinansowania [w tys. zł]	100 910	15 238	44 113	4 191	4 426	168 878

Źródło: Komunikaty PFRON o przyznaniu dofinansowania⁴⁴.

Kwota dofinansowania wyniosła 168,9 mln zł, w tym 60% na zadania z modułu **A** (dla JST i ich jednostek organizacyjnych). Około 26% środków zostało przeznaczonych na zadania w module **C** (dla organizacji

⁴⁰ Forma pomocy publicznej przyznawana przedsiębiorstwom, która nie wymaga notyfikacji Komisji Europejskiej (za: <https://www.gov.pl/web/popcwsparcie/czym-jest-pomoc-de-minimis-i-kto-moze-z-niej-skorzystac> (data pobrania: 24.09.2025)).

⁴¹ Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 *uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu* (Dz.U.UE.L.2014.187.1).

⁴² Załącznik do Uchwały nr 8/2023 Rady Nadzorczej PFRON z 17 marca 2023 r.

⁴³ Załącznik do Uchwały nr 22/2023 Rady Nadzorczej PFRON z 30 listopada 2023 r.

⁴⁴ <https://www.pfron.org.pl/o-funduszu/programy-i-zadania-pfron/programy-i-zadania-real/dostepna-przestrzen-publiczna/komunikaty/> (data pobrania: 16.04.2025 r.).

pozarządowych, JST oraz kościołów i związków wyznaniowych na utworzenie lub poprawę dostępności placów zabaw), zaś 14% – dla zadania w pozostałych modułach (**B**, **D** i **E**).

W pierwszej wersji programu alokacja środków na moduł **A** miała wynosić 63%. Jednakże zmiana programu (z 30 listopada 2023 r.) określiła jedynie ogólną kwotę wydatków w latach 2023-2027 (tj. 600 mln zł – bez alokacji na poszczególne moduły). Najwięcej beneficjentów (64,5%) skorzystało z modułu **A**.

Wykonanie wydatków programu w 2023 r. wyniosło 64%, a w 2024 r. – zaledwie 33%. Zgodnie z informacją uzyskaną od PFRON, było to związane z przesunięciem terminu przekazania dofinansowania dla części projektów, które rozpoczynały się w 2024 r., dla których wypłata środków była możliwa dopiero w kolejnym roku.

Wyrównywanie różnic między regionami jest zadaniem ustawowym PFRON, wskazanym w art. 47 ustawy *o rehabilitacji*. Fundusz realizuje je w ramach „Programu wyrównywania różnic między regionami III”, którego celem strategicznym jest *wyrównywanie szans oraz zwiększenie dostępności OzN do rehabilitacji zawodowej i społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkujących regiony słabiej rozwinięte*. Jednym z celów operacyjnych jest natomiast *zwiększenie dostępności do urzędów, placówek edukacyjnych, środowiskowych domów samopomocy, centrów i klubów integracji społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych*.

Wsparcie w ramach programu jest udzielane w siedmiu obszarach: **A** – inwestycje w budynkach wielorodzinnych, **B** – likwidacja barier w placówkach, urzędach, środowiskowych domach samopomocy (śds), centrach i klubach integracji społecznej oraz przedsiębiorstwach społecznych **C** – tworzenie spółdzielni socjalnych, **D** – likwidacja barier transportowych, **E** – dofinansowanie wkładu własnego w projektach dotyczących aktywizacji OzN, **F** – utworzenie warsztatów terapii zajęciowej (wtz) i przeciwdziałanie degradacji infrastruktury: wtz, śds, i zakładów aktywności zawodowej oraz **G** – finansowanie zadań ustawowych powiatów w zakresie rehabilitacji OzN.

Wykonanie wydatków w 2023 r. wyniosło 105,7 mln zł (89%), a w 2024 r. – 108,5 mln zł (90%). Niepełne wykonanie wynikało m. in. z mniejszej liczby wniosków złożonych w obszarach **A** i **E**.

Moduł **A** programu „Dostępna przestrzeń publiczna” pokrywa się w swoim zakresie z obszarem **B** „Programu wyrównywania różnic między regionami III”. Oba służą likwidacji barier architektonicznych w JST (gminy i powiaty).

2.3. Rekompensata wypłaconego wynagrodzenia pracownikom z niepełnosprawnościami w związku z COVID-19

Zgodnie z art. 15a ustawy z 2 marca 2020 r. *o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych*⁴⁵ pracodawca będący zakładem aktywności zawodowej może ubiegać się o rekompensatę poniesionych za dany miesiąc kosztów płacy, dotyczących pracowników z niepełnosprawnościami, w związku z przestojem w działalności lub zmniejszeniem przychodu związanym z COVID-19. Ta forma wsparcia jest nieadekwatna do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, ponieważ została zaprojektowana z myślą o przeciwdziałaniu skutkom pandemii COVID-19.

Jednak pomimo tego, że zarówno stan epidemii COVID-19 jak i zagrożenie epidemiczne zostały ostatecznie zniesione 1 lipca 2023 r.⁴⁶, zakład aktywności zawodowej może w dalszym ciągu

⁴⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 1327, ze zm.

⁴⁶ Odpowiednio: rozporządzeniem Rady Ministrów z 13 maja 2022 r. *zmieniającym rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii* (Dz. U. poz. 1025), oraz

wnioskować o przedmiotową rekompensatę, o ile wykaże przestój w działalności lub spadek przychodu w miesiącu objętym wnioskiem w porównaniu do analogicznego miesiąca 2019 r. Nie ma przy tym obowiązku wykazywania związku tej sytuacji z pandemią COVID-19.

W praktyce oznacza to, że pomimo braku związku pomiędzy potencjalnym przestojem lub spadkiem przychodów a pandemią COVID-19, zakład aktywności zawodowej nadal jest uprawniony do złożenia wniosku o rekompensatę, co wskazuje na jej nieadekwatność. Zasadność wprowadzenia zmiany w tym zakresie potwierdzają również coraz niższe wydatki planowane na kolejne lata oraz ich wykonanie. W 2021 r. wykonanie wydatków wyniosło 67% (tj. ponad 3 mln zł z zaplanowanych 4,7 mln), w 2023 r. plan wyniósł 2,2 mln zł, a wykonanie – 28%, zaś w 2024 r. było to odpowiednio: 1,5 mln zł i 40%.

2.4. Program „Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością”

Program umożliwia wsparcie osób przybywających do Polski w związku działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium Ukrainy. Obywatele Ukrainy mogą także ubiegać się o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności w Polsce i korzystać też z innych ogólnodostępnych form wsparcia.

Beneficjentami programu są obywatele Ukrainy, których pobyt na terytorium Polski jest uznany za legalny na podstawie ustawy z 12 marca 2022 r. *o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*⁴⁷ (dalej: *ustawa o pomocy*). Muszą posiadać dokument potwierdzający stopień niepełnosprawności wydany w ramach ukraińskiego systemu orzekania o niepełnosprawności lub przedstawić oświadczenie o jego posiadaniu.

Pomoc finansowa jest udzielana w ramach trzech modułów, przeznaczonych:

- I. bezpośrednio dla OzN i polega na sfinansowaniu wymaganego udziału własnego w zakupie lub naprawie wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie,
- II. dla JST, które samodzielnie decydują o udzielanym wsparciu, co ma zapewnić szybkie reagowanie na potrzeby beneficjentów,
- III. dla organizacji pozarządowych – pierwszy konkurs dotyczył prowadzenia ośrodków recepcyjnych i organizowania miejsc pobytu, a następne – rehabilitacji społecznej i zawodowej.

Tabela 6. Program „Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością”

Rok	Plan wydatków [w tys. zł]	Wykonanie wydatków [w tys. zł]	Wykonanie wydatków/plan [w%]	Liczba beneficjentów
2022	130 000	39 336	30%	17 994
2023	72 500	58 922	81%	4 288

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PFRON.

W latach 2022-2023 na program zostało wydane łącznie 98,3 mln zł (niecałe 50% planowanych środków). Według sprawozdań Zarządu PFRON niewykonanie wydatków wynikało z niewielkiego zainteresowania wnioskodawców w modułach przeznaczonych bezpośrednio dla OzN (moduł 1) i dla samorządów (moduł 2). Większość środków zostało przeznaczonych na wsparcie pośrednie realizowane przez organizacje pozarządowe (w 2023 r. – 81% wydatków programu). Biorąc pod uwagę wszystkie programy uchwalane przez Radę Nadzorczą Funduszu, jedynie w przedmiotowym programie (dedykowanym obywatelom Ukrainy) jako kryterium zostało wskazane obywatelstwo beneficjenta.

Kryteria dostępu w pozostałych realizowanych programach są związane przede wszystkim z posiadanym orzeczeniem o niepełnosprawności. Ponieważ, co do zasady, nie zawierają one ograniczeń w zakresie obywatelstwa beneficjenta, obywatele Ukrainy mogą z nich korzystać na takich samych zasadach jak obywatele Polski. Wyjątkiem w tym zakresie jest program „Stabilne

rozporządzeniem Ministra Zdrowia z 14 czerwca 2023 r. w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1118).

⁴⁷ T.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 337.

zatrudnienie”, adresowany do organów, instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych, którego celem jest zwiększenie poziomu zatrudnienia OzN w administracji publicznej. Ustawa o pomocy wskazuje m. in. rodzaje stanowisk, na jakich mogą być zatrudniani obywatele Ukrainy i w ten sposób ogranicza możliwość skorzystania z programu w pełnym zakresie.

Obywatele Ukrainy mogą również korzystać ze świadczeń wypłacanych przez ZUS i KRUS. Umowa między RP a Ukrainą o zabezpieczeniu społecznym reguluje zasady przyznawania świadczeń rentowych w przypadku niezdolności do pracy i innych świadczeń powiązanych⁴⁸. Aby otrzymać świadczenie, należy wcześniej podlegać ubezpieczeniu w Polsce. Jego wysokość jest określana proporcjonalnie do długości polskich i – jeśli jest to wymagane – ukraińskich okresów składkowych. Na chwilę obecną można przypuszczać, że wielu obywateli Ukrainy podlega ubezpieczeniom w polskim systemie relatywnie krótko i te świadczenia nie są jeszcze dla nich w pełni dostępne.

Na podstawie ustawy o pomocy obywatele Ukrainy mają także dostęp m. in. do świadczeń rodzinnych oraz jednego ze świadczeń, o których mowa w ustawie z 12 czerwca 2024 r.⁴⁹ o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej oraz w wychowaniu dziecka „Aktywny rodzic” wypłacanego przez ZUS, tj. „Aktywnie w żłobku”⁵⁰. Muszą jednak spełnić dodatkowe warunki, m. in. dotyczące długości pobytu w Polsce, jeśli przybyli w związku z działaniami wojennymi.

Wnioski:

1. Zwiększenie kwot dofinansowania do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami nie stanowiło zachęty dla pracodawców do tworzenia lub utrzymywania miejsc pracy dla OzN.
2. Zwiększenie odsetka przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej, stanowiącego podstawę obliczenia wpłat pracodawców na PFRON (obecnie 40,65%), wymagałaby przeprowadzenia szczegółowych analiz odnośnie jego docelowej wysokości, w tym oceny wpływu takiej zmiany na sytuację finansową pracodawców i rynek pracy OzN.
3. Wyłączenie usług sprzątających i ochroniarskich z możliwości skorzystania z ulgi we wpłacie na PFRON, mogłoby zwiększyć jego przychody o około 975 mln zł, jednak takie ograniczenie może wymagać zgody Komisji Europejskiej (jako forma pomocy publicznej).
4. Moduł A programu „Dostępna przestrzeń publiczna” pokrywa się w swoim zakresie z obszarem B programu „Wyrównywania różnic między regionami III”.
5. Rekompensata wypłaconego wynagrodzenia pracownikom z niepełnosprawnościami, w związku z przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 jest nieadekwatna do obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej.
6. Program „Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością”, który umożliwił wsparcie osób przybywających do Polski w związku z wybuchem konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy stracił na aktualności, ponieważ jego adresaci mogą, co do zasady, ubiegać się o polskie orzeczenie o niepełnosprawności i korzystać z innych – ogólnodostępnych form wsparcia OzN.

3. Programy resortowe dla OzN finansowane z Funduszu Solidarnościowego

Zgodnie z art. 7 ust. 5 ustawy z 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego może przyjąć resortowy program wsparcia osób niepełnosprawnych,

⁴⁸ Umowa z 18 maja 2012 r. między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o zabezpieczeniu społecznym (Dz. U. z 2013 r. poz. 1373).

⁴⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 858.

⁵⁰ Świadczenie przysługuje w wysokości do 1 500 zł miesięcznie lub do 1 900 zł w przypadku dziecka z niepełnosprawnością.

mający na celu wsparcie społeczne lub zawodowe tych osób. W latach 2019-2020 zostało przyjętych 5 takich programów, realizowanych do chwili obecnej w edycjach corocznych. Są to:

- 1) „Opieka wytchnieniowa” dla Jednostek Samorządu Terytorialnego (dalej: „Opieka wytchnieniowa” dla JST),
- 2) „Opieka wytchnieniowa” dla Organizacji Pozarządowych (dalej: „Opieka wytchnieniowa” dla OP),
- 3) „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla Jednostek Samorządu Terytorialnego (dalej: „Asystent osobisty OzN” dla JST),
- 4) „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla Organizacji Pozarządowych (dalej: „Asystent osobisty OzN” dla OP),
- 5) „Centra opiekuńczo-mieszkalne”.

Programy: „Opieka wytchnieniowa” dla JST, „Asystent osobisty OzN” dla JST oraz „Centra opiekuńczo-mieszkalne” realizują jednostki administracyjne szczebla gminnego i powiatowego (nabór wniosków prowadzi wojewodowie). Wybór organizacji pozarządowych⁵¹ do realizacji programów „Opieka wytchnieniowa” dla OP oraz „Asystent osobisty OzN” dla OP odbywa się w trybie otwartego konkursu.

Od rozpoczęcia ww. programów do końca 2023 r. wydatki na ich realizację wyniosły 2 339 mln zł, w tym: na programy „Opieka wytchnieniowa” dla JST i OP – 539 mln zł, na programy „Asystent osobisty OzN” dla JST i OP blisko 1 532 mln zł, natomiast na „Centra opiekuńczo-mieszkalne” – 268 mln zł.

Tabela 7. Wydatki [w tys. zł] i liczba beneficjentów programów resortowych, finansowanych z Funduszu Solidarnościowego⁵²

Program		2019	2020	2021	2022	2023	łącznie
Opieka wytchnieniowa dla JST	Wydatki	20 247	26 198	57 878	143 360	148 096	395 779
	Liczba beneficjentów	1 867 (PD), 212 (PC)	3 094 (PD), 267 (PC)	6 399 (PD), 972 (PC)	11 928 (PD), 2 671 (PC)	14 785 (PD), 3 686 (PC)	38 073 (PD) 7 808 (PC)
Opieka wytchnieniowa dla OP	Wydatki	n.d.	n.d.	35 425	53 717	54 254	143 396
	Liczba beneficjentów	n.d.	n.d.	2 578 (PD), 987 (PC)	3 908 (PD), 2 227 (PC)	4 234 (PD), 2 189 (PC)	10 720 (PD) 5 403 (PC)
Asystent osobisty OzN dla JST	Wydatki	324	73 664	137 836	487 784	501 647	1 201 255
	Liczba beneficjentów	112	8 593	14 056	30 150	34 818	87 729
Asystent osobisty OzN dla OP	Wydatki	n.d.	2 985	81 213	106 046	140 224	330 468
	Liczba beneficjentów	n.d.	1 169	5 714	7 708	9 274	23 865
Centra opiekuńczo-mieszkalne	Wydatki	43	11 101	65 706	81 110	110 456	268 416
	Liczba beneficjentów	0	10 (PD), 8 (PC)	47 (PD), 31 (PC)	313 (PD), 186 (PC)	619 (PD), 366 (PC)	989 (PD) 591 (PC)

Źródło: dane MRPiPS – wielkość wydatków na podstawie umów zawartych w poszczególnych latach.

Minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego decyduje o tym, które programy będą realizowane w danym roku i na jakich zasadach, a także ma wpływ na wysokość środków przeznaczonych na nie.

3.1. Programy „Asystent osobisty OzN dla Jednostek Samorządu Terytorialnego” oraz „Asystent osobisty OzN dla Organizacji Pozarządowych”

Głównym celem programów „Asystent osobisty OzN” dla JST i „Asystent osobisty OzN” dla OP jest *udzielenie osobie z niepełnosprawnością wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym – przez asystenta osobistego*.

⁵¹ Podmioty o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz ust. 3 pkt 1 i 3 ustawy z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, ze zm.).

⁵² Użyte w tabeli skróty oznaczają: n.d. – nie dotyczy/ program nie był realizowany, (PD) – forma wsparcia dziennego, (PC) – forma wsparcia całodobowego.

Usługi asystencji osobistej mają być realizowane wyłącznie na rzecz OzN i mają zwiększać ich szanse na prowadzenie bardziej niezależnego/ samodzielnego i aktywnego życia. Polegają na wspieraniu OzN w różnych sferach życia, w tym: w czynnościach samoobsługowych, prowadzeniu gospodarstwa domowego i wypełnianiu ról w rodzinie, przemieszczaniu się poza miejscem zamieszkania, podejmowaniu aktywności życiowej i komunikowaniu się z otoczeniem.

Z usługi asystencji osobistej może skorzystać: (1) OzN posiadająca orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (albo traktowane na równi z tymi orzeczeniami) oraz (2) dziecko do ukończenia 16. roku życia posiadające orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem konieczności stałej lub długotrwałej opieki albo pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. W zależności od stopnia niepełnosprawności uprawnionym OzN przysługuje roczny limit usług asystencji osobistej w wymiarze od 840 godzin do 360 godzin⁵³.

Usługi asystencji osobistej mogą być świadczone przez osoby niebędące członkami rodziny OzN, opiekunami prawnymi OzN, ani też osobami faktycznie zamieszkującymi z OzN, które:

- a) posiadają dokument potwierdzający uzyskanie kwalifikacji w zawodach i specjalnościach: asystent osoby niepełnosprawnej, opiekun osoby starszej, opiekun medyczny, pedagog, psycholog, terapeuta zajęciowy, pielęgniarka, siostra PCK, fizjoterapeuta, lub
- b) posiadają co najmniej 6-miesięczne, udokumentowane doświadczenie w udzielaniu bezpośredniej pomocy OzN, np. doświadczenie zawodowe, udzielanie wsparcia OzN w formie wolontariatu, lub
- c) zostały wskazane przez OzN lub jego opiekuna prawnego.

3.2. Programy „Opieka wytchnieniowa dla Jednostek Samorządu Terytorialnego” oraz „Opieka Wytchnieniowa dla Organizacji Pozarządowych”

Programy „Opieka wytchnieniowa” dla JST oraz „Opieka wytchnieniowa” dla OP są skierowane do członków rodzin lub osób sprawujących opiekę nad: (1) osobami posiadającymi orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (albo inne orzeczenie traktowane na równi z nim) oraz (2) dziećmi do 16. roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności. Umożliwiają opiekunowi OzN uzyskanie pomocy w formie usługi opieki wytchnieniowej (tj. czasowego zastępstwa w sprawowaniu opieki nad OzN).

Usługa opieki wytchnieniowej może być świadczona przez osobę z takimi samymi kwalifikacjami lub doświadczeniem jak osoba wykonująca usługę asystenta osobistego. Może ją także świadczyć osoba wskazana przez OzN albo jej opiekuna.

Opieka wytchnieniowa jest realizowana w dwóch formach: (1) w ramach pobytu dziennego (limit 240 godzin rocznie na osobę) oraz (2) w ramach pobytu całodobowego (limit 14 dób rocznie na osobę). Może być świadczona m. in. w ośrodkach wsparcia, w domach pomocy społecznej, w centrach opiekuńczo-mieszkalnych lub w innym miejscu spełniającym kryteria dostępności⁵⁴. Dodatkowo, co do zasady, w ramach pobytu dziennego opieka może być świadczona w miejscu zamieszkania OzN i w praktyce zdecydowana większość usług jest realizowana w taki właśnie sposób. W 2023 r. w programie „Opieka wytchnieniowa” dla JST, usługi w formie pobytu dziennego stanowiły 80% wszystkich (w tym blisko 94% w miejscu zamieszkania), zaś w programie „Opieka wytchnieniowa” dla OP – prawie 66% (w tym 78% w miejscu zamieszkania).

Podsumowując – cele programów „Asystent osobisty” i „Opieka wytchnieniowa” są zdefiniowane w inny sposób i biorąc pod uwagę, że pierwszy zapewnia wsparcie dla OzN, natomiast drugi

⁵³ Tj. średnio 70 i 30 godzin miesięcznie.

⁵⁴ Ustawa z 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240).

dla opiekuna OzN – uwzględniając rodzinę, w której jest osoba z niepełnosprawnością – w rezultacie sprowadzają się do tego, że w ramach realizacji każdego z tych programów OzN korzysta ze wsparcia lub znajduje się pod opieką osób trzecich, niebędących członkami rodziny, opiekunami prawnymi lub osobami faktycznie zamieszkującymi razem z OzN. Stały opiekun/ członek rodziny może korzystać wtedy z przerwy w sprawowaniu bezpośredniej opieki nad osobą z niepełnosprawnością. W przypadku usług asystencji przerwa ta jest efektem ubocznym i niezamierzonym, mimo to opiekun może korzystać z niej „przy okazji”. Programy „Opieka wytchnieniowa” przeznaczone są dla tej samej grupy OzN, która może korzystać z asystencji osobistej. Najczęściej usługi opieki wytchnieniowej świadczone są w formie wsparcia dziennego, w miejscu zamieszkania OzN i mogą mieć podobny charakter jak usługi asystencji osobistej.

Wnioski:

1. Wydatki na realizację programów resortowych mają charakter elastyczny. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego decyduje, które z nich i na jakich zasadach będą kontynuowane w kolejnych latach.
2. W ramach każdego z programów „Asystent osobisty” i „Opieka wytchnieniowa” OzN znajduje się pod opieką osób trzecich lub korzysta z ich wsparcia, a opiekun może korzystać w tym czasie z przerwy w sprawowaniu opieki nad OzN.
3. Opieka wytchnieniowa dotyczy tej samej grupy OzN, która może korzystać z usług asystencji osobistej (OzN posiadająca orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, dziecko do 16. roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności).
4. Najczęściej usługi opieki wytchnieniowej świadczone są w miejscu zamieszkania OzN i mogą mieć podobny charakter, jak w przypadku usługi asystencji osobistej.
5. Jeśli opieka wytchnieniowa nie jest realizowana w ośrodkach wsparcia, od osoby opiekującej się/ wspierającej OzN wymagane są takie same kwalifikacje zawodowe lub doświadczenie zawodowe jak od asystenta osobistego. W zależności od programu może to być także osoba wskazana przez OzN albo jej opiekuna.

4. Analiza pieniężnych form wsparcia – na przykładzie OzN ze znacznym stopniem niepełnosprawności

W ramach przeglądu wydatków zostało zidentyfikowanych około 80 form wsparcia, w tym kilkanaście świadczeń o różnych kryteriach przyznawania. Świadczenia nakładają się⁵⁵ w sposób nierównomierny, co oznacza, że osoby o niemal identycznym poziomie ograniczeń funkcjonalnych otrzymują znacząco różną wysokość bezpośredniego wsparcia finansowego (w skali miesiąca). Jedni kumulują np. *rentę socjalną* wraz z *dotądkiem dopełniającym*, a także *świadczenie wspierające*, podczas gdy inni – mimo porównywalnych potrzeb – nie kwalifikują się do żadnego z nich. W celu zobrazowania tych różnic została dokonana analiza⁵⁶ 6 osób z niepełnosprawnością w stopniu znacznym (szczegóły w tabeli).

Tabela 8. Świadczenia dedykowane OzN i ich opiekunom na przykładzie 6 osób z niepełnosprawnością w stopniu znacznym

OzN	Dziecko	Niepełnoletni	Dorosły (1)	Dorosły (2)	Dorosły (3)	Emeryt
Główne założenia						
Wiek/ wiek w chwili powstania niepełnosprawności	11/ 1	17/ 1	19/ 1	27/ 25	45/ 40	70/ 58
W trakcie nauki	TAK	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Okresy składkowe przed powstaniem niepełnosprawności (w latach)	0	0	0	0	20	33

⁵⁵ Określenie „nakładają się” oznacza, że kilka różnych świadczeń może jednocześnie przysługiwać tej samej osobie.

⁵⁶ Przy założeniu, że OzN i jej opiekun zdecydowali się ubiegać o uzyskanie wsparcia w 2025 r.

Orzeczona niezdolność do samodzielnej egzystencji/ wskazanie konieczności stałej opieki	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK
Poziom potrzeby wsparcia (uzyskana punktacja)	Nd	90 ⁵⁷	90	90	90	90
Opiekun pobiera emeryturę/ wcześniejszą emeryturę	NIE	NIE	TAK ⁵⁸	NIE	NIE	TAK ⁵⁹
Przyznana liczba godzin asystencji osobistej (w oparciu o założenia projektowanej ustawy ⁶⁰)	Nd	60	160	160	160	Nd
Świadczenia na rzecz OzN i ich opiekunów⁶¹						
Dodatek dopełniający	0	0	2 610,72	0	0	0
Dodatek pielęgnacyjny	0	0	0	0	348,22	348,22
Dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka ⁶²	110,00	110,00	110,00	0	0	0
Renta socjalna	0	0	1 878,91	0	0	0
Renta szkoleniowa	0	0	0	0	0	0
Renta z tytułu niezdolności do pracy	0	0	0	0	1 878,91	0
Świadczenie „Aktywny Rodzic” (podwyższone)	0	0	0	0	0	0
Świadczenie pielęgnacyjne (dla opiekuna)	3 287,00	3 287,00	0	0	0	0
Świadczenie uzupełniające ⁶³	0	0	0	500,00	500,00	500,00
Świadczenie wspierające	0	0	3 383,00	3 383,00	3 383,00	3 383,00
Świadczenie wyrównawcze (dla opiekuna) ⁶⁴	0	0	1 408,09	0	0	0
Zasiłek pielęgnacyjny	215,84	215,84	215,84	215,84	0	0
Renta inwalidzka	0	0	0	0	0	0
Dodatek do renty inwalidzkiej (dla inwalidy wojennego)	0	0	0	0	0	0
Dodatek pielęgnacyjny (dla inwalidy wojennego)	0	0	0	0	0	0
Emerytura/ wcześniejsza emerytura ⁶⁵	0	0	1 878,91	0	0	1 878,91
Razem świadczenia	3 612,84	3 612,84	11 485,47	4 098,84	6 110,13	6 110,13
Potencjalny koszt usługi asystencji osobistej ⁶⁶	0	2 760,00	7 360,00	7 360,00	7 360,00	0
Łącznie z usługą asystencji	3 612,84	6 372,84	18 845,47	11 458,84	13 470,13	6 110,13

Źródło: opracowanie własne.

Wsparcie finansowe dla OzN i ich opiekunów opiera się głównie na kilku kluczowych kryteriach: wiek, w którym OzN ubiega się o świadczenie, moment powstania niepełnosprawności⁶⁷, zdolność do pracy/ samodzielnej egzystencji, konieczność stałej opieki nad dzieckiem oraz sytuacja faktyczna i prawna opiekuna (kim dokładnie się opiekuje, czy i jakie świadczenia pobiera). Dla uproszczenia analizy – inne, bardziej szczegółowe kryteria, zostały domyślnie uznane za spełnione (np. nikt nie przebywa w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, pielęgnacyjno-opiekuńczym lub karnym, nie otrzymuje świadczeń zagranicznych itd.).

⁵⁷ Wartość odnosi się do zakresu niepełnosprawności osoby niepełnoletniej odpowiadającego 90 punktom w skali potrzeby wsparcia (które taka osoba uzyskaby po ukończeniu 18 r. ż. i złożeniu wniosku o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia).

⁵⁸ Opiekun pobiera wcześniejszą emeryturę, o której mowa w ustawie z 29 października 2021 r. o świadczeniu wyrównawczym dla osób uprawnionych do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz. U. poz. 2314).

⁵⁹ Opiekun pobiera emeryturę na zasadach ogólnych.

⁶⁰ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12392400/katalog/13099552#13099552> (data dostępu: 11.04.2025 r.).

⁶¹ Emerytura nie jest świadczeniem dedykowanym OzN/ opiekunom, ale została tu ujęta jedynie na potrzeby obliczeń.

⁶² Przy założeniu że zostało spełnione kryterium dochodowe do zasiłku rodzinnego.

⁶³ Pełna nazwa: świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji.

⁶⁴ Pełna nazwa: świadczenie wyrównawcze dla osób uprawnionych do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dziećmi wymagającymi stałej opieki.

⁶⁵ W przypadku OzN innych niż emeryt (ostatnia kolumna w tabeli), chodzi o emeryturę otrzymywaną przez ich opiekuna. Do obliczeń została przyjęta najniższa emerytura/ renta obowiązująca od 1 marca 2025 r. – zgodnie z Komunikatem Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 18 lutego 2025 r. w sprawie kwoty najniższej emerytury i renty, dodatku pielęgnacyjnego i dodatku dla sierot zupełnych, kwot maksymalnych zmniejszeń emerytur i rent oraz kwot emerytur i rent wolnych od egzekucji i potrąceń (M. P. poz. 152).

⁶⁶ Na podstawie projektu ustawy o asystencji osobistej z 31 marca 2025 r. (UD 168), do obliczeń została przyjęta najniższa stawka godzinowa wynagrodzenia asystenta (46 zł brutto).

⁶⁷ W tym w związku z działaniami wojennymi lub działaniami mającymi taki charakter (zob. art. 6 ustawy z 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin – t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 195).

Zdecydowaną większość świadczeń (12 z 15⁶⁸ zawartych w tabeli) wypłaca ZUS⁶⁹. Z łącznej kwoty 246 mld zł wydatków poniesionych w latach 2019-2023 na różne formy wsparcia OzN i ich rodzin, około 87% wydatków (tj. 215,6 mld zł), dotyczy właśnie tych 15 świadczeń. Są one przyznawane na podstawie decyzji administracyjnych, które w większości przypadków mogą być (potencjalnie) przyznawane także bezterminowo. Tabela nie zawiera: *zasiłku dla opiekuna* i *specjalnego zasiłku opiekuńczego*, które zostały ostatecznie zlikwidowane z dniem 1 stycznia 2024 r. i przysługują jedynie na zasadzie ochrony praw nabytych (zastąpiło je *świadczenie wspierające*)⁷⁰.

System charakteryzuje znaczne zróżnicowanie łącznej wysokości świadczeń, które są możliwe do uzyskania przez OzN i ich opiekunów. W efekcie osoby znajdujące się w niemal identycznej sytuacji – różniące się jedynie wiekiem (np. siedemnastolatek i dziewiętnastolatek), momentem powstania niepełnosprawności (w dzieciństwie/ trakcie nauki lub w dorosłości), albo jedynie liczbą punktów poziomu wsparcia⁷¹ (69 vs. 70 pkt) – traktowane są w różny sposób.

Biorąc pod uwagę sześć analizowanych przypadków, w najtrudniejszej sytuacji finansowej znajdują się, co do zasady, osoby niepełnoletnie łącznie z opiekunami (*Dziecko* i *Niepełnoletni* w tabeli). Na przeciwnym biegunie są zaś dorośli, u których niepełnosprawność powstała przed ukończeniem 18. roku życia – przypadek *Dorosłego (1)*. Pośrodku znajdują się zaś dorośli, u których niepełnosprawność powstała przed osiągnięciem wieku emerytalnego (*Dorosły (3)*) oraz najstarsze osoby z niepełnosprawnością (*Emeryt*).

W relatywnie niekorzystnej sytuacji są również osoby dorosłe, u których niepełnosprawność powstała po ukończeniu 18. roku życia (przypadek *Dorosłego (2)*). Warto jednak zwrócić uwagę na istotną różnicę względem sytuacji osób niepełnoletnich. Jeśli bowiem *Dorosły (2)* posiadałby odpowiedni okres składkowy⁷² – wypracowany przed powstaniem niepełnosprawności (w tym przypadku 4 lata, co jest możliwe) – mógłby dodatkowo otrzymać *rentę z tytułu niezdolności do pracy*. Zwiększyłaby ona łączną wysokość przysługujących mu świadczeń niemal o połowę (z 4 098,84 zł do 5 977,75 zł).

Jednym z istotnych czynników, który od 2024 r. zaczyna wpływać na wysokość wydatków w systemie wsparcia OzN jest również liczba punktów określających poziom potrzeby wsparcia. Są one przyznawane przez wojewódzkie zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności, na potrzeby ustalenia prawa do *świadczenia wspierającego* i jego wysokości. Przykładowo, różnica w wysokości tego świadczenia między dwiema OzN, których poziom potrzeby wsparcia różni się zaledwie o 1 pkt (84 vs. 85), wynosi 751 zł/ msc, a między osobami z punktacją 89 i 90 pkt – aż o 1 128 zł.

Oznacza to, że zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności zaczynają odgrywać coraz większą rolę w kształtowaniu poziomu wydatków publicznych w systemie wsparcia OzN. Zarówno poprzez tempo rozpatrywania wniosków – od którego zależy dynamika przyrostu liczby beneficjentów otrzymujących *świadczenie wspierające* – jak i poprzez sam wynik oceny poziomu potrzeby wsparcia, który bezpośrednio wpływa na wysokość przyznawanego świadczenia i łączne wydatki na wsparcie OzN.

Rola tych zespołów jeszcze bardziej wzrośnie w przypadku wejścia w życie ustawy *o asystencji osobistej*⁷³. Zgodnie z jej założeniami, o prawo do asystencji będzie mogła ubiegać się dorosła osoba, która posiada decyzję ustalającą poziom potrzeby wsparcia na poziomie co najmniej 80 pkt. Według

⁶⁸ Nie wliczając emerytury.

⁶⁹ W przypadku niektórych może to być KRUS, w zależności od tytułu ubezpieczenia.

⁷⁰ W ramach analizy uwzględniono wyłącznie świadczenia bezpośrednio trafiające do OzN oraz ich opiekunów; nie uwzględniono składek na ubezpieczenia emerytalno-rentowe i zdrowotne (dla opiekuna).

⁷¹ Art. 6b³ ustawy o *rehabilitacji*.

⁷² Określony w ustawie z 17 grudnia 1998 r. o *emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 504, ze zm.).

⁷³ Projekt UD 168: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12392400/katalog/13099552#13099552> (data dostępu: 11.04.2025 r.).

danych MRPiPS na koniec 2024 r., w obrocie prawnym znajduje się już ponad 123 tys. takich decyzji, co oznacza, że już w pierwszym roku obowiązywania ustawy liczba potencjalnie uprawnionych będzie znacznie wyższa niż przewidują to projektodawcy.

Wejście w życie ustawy *o asystencji osobistej* zdecydowanie poprawi sytuację OzN i jednocześnie znacząco zwiększy wydatki publiczne na wsparcie tych osób. Największy wzrost nastąpi w przypadku: *Dorosłego (3)* – o 220% oraz *Dorosłego (2)* – niemal trzykrotnie. Nie wpłynie natomiast na poziom łącznych wydatków ponoszonych na wsparcie najmłodszych i najstarszych OzN, ponieważ – zgodnie z założeniami ustawy – z usługi asystencji osobistej będą mogły korzystać osoby w wieku od 13 do 65 lat.

Jednocześnie świadczenie usługi przez asystenta osobistego (szczególnie w najwyższym miesięcznym wymiarze 240 godzin – w przypadku dorosłych OzN i 80 godzin – w przypadku niepełnoletnich), istotnie zmieni sytuację faktyczną opiekunów – w czasie, gdy opiekę sprawuje asystent, opiekun zostaje odciążony z bezpośredniego sprawowania obowiązków, zachowując jednocześnie ewentualnie posiadane prawo do wsparcia finansowego, np. *świadczenia pielęgnacyjnego*.

Wnioski:

- 1) System wsparcia dla OzN i ich opiekunów jest bardzo złożony. Funkcjonuje w nim np. około 80 różnych form wsparcia, w tym kilkanaście świadczeń o różnych kryteriach przyznawania i skrajnie różnej wysokości (od 90 zł/ msc do 4 134 zł/ msc). Na te świadczenia w 2023 r. zostało przeznaczonych ponad 50 mld zł.
- 2) System w różny sposób (od strony finansowej) traktuje osoby znajdujące się w niemal identycznej sytuacji – różniące się jedynie wiekiem (np. siedemnastolatek i dziewiętnastolatek), momentem powstania niepełnosprawności, albo jedynie liczbą punktów poziomu wsparcia.
- 3) Uzupełnienie systemu o usługę asystencji osobistej jeszcze bardziej go skomplikuje oraz usztywni wydatki publiczne. Patrząc od strony pojedynczej OzN, wprowadzenie tej usługi (przy bardzo ostrożnych założeniach opartych na projekcie ustawy *o asystencji osobistej* – UD 168⁷⁴) zwiększy „comiesięczne” wydatki z tytułu świadczeń przysługujących OzN i jej opiekunowi (łącznie z usługą asystencji) od około 65% do nawet 280%.

5. Inne kwestie

5.1. Wojewódzkie zespoły ustalające poziom potrzeby wsparcia

Ustawą z 7 lipca 2023 r. *o świadczeniu wspierającym*, system wsparcia OzN został uzupełniony o dodatkową formę wsparcia, której celem jest *udzielenie osobom niepełnosprawnym mającym potrzebę wsparcia pomocy służącej częściowemu pokryciu wydatków związanych z zaspokojeniem szczególnych potrzeb życiowych tych osób*. Świadczenie wspierające przysługuje osobie, która ukończyła 18 lat, jeżeli spełnia dwa kluczowe warunki:

- 1) posiada decyzję ustalającą potrzebę wsparcia⁷⁵ (to nowe kryterium obowiązujące od 2024 r.),
- 2) potrzeba wsparcia została ustalona w tej decyzji na poziomie co najmniej 70 pkt (w skali 0-100).

Wysokość *świadczenia wspierającego* waha się od 40% *renty socjalnej* (752 zł) – jeżeli w decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia określono ją w przedziale 70-74 pkt, do 220% *renty socjalnej* (4 134 zł) – jeżeli określono ją w przedziale 95-100 pkt. Jednocześnie jest to obecnie najwyższe (jednostkowe) świadczenie skierowane dla (dorosłych) OzN.

⁷⁴ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12392400/katalog/13099552#13099552> (data dostępu: 11.04.2025 r.).

⁷⁵ Wydaną na podstawie art. 6b³ ustawy *o rehabilitacji*.

Przepisy nie ograniczają możliwości złożenia wniosku o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia. Oznacza to, że osoba posiadająca dowolny dokument potwierdzający niepełnosprawność⁷⁶ może ubiegać się o wydanie decyzji ustalającej poziom potrzeby wsparcia, niezależnie od rzeczywistych szans na uzyskanie *świadczenia wspierającego*.

Takie rozwiązanie stwarza istotny problem. Jak wskazują wojewodowie, osoby charakteryzujące się stosunkowo dużą samodzielnością – głównie z lekkim stopniem niepełnosprawności, zaliczone do III grupy inwalidzkiej lub posiadające częściową niezdolność do pracy – zazwyczaj mają bardzo niewielkie szanse na uzyskanie wymaganych 70 pkt, a w konsekwencji – otrzymanie *świadczenia wspierającego*. W ramach procedury oceny potrzeby wsparcia uwzględnia się bowiem m. in.: zdolność do samodzielnego wykonywania codziennych czynności, zakres niezbędnej pomocy oraz konieczność korzystania ze wsparcia innych osób lub technologii wspomagających. Osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności zazwyczaj wykazują dużą samodzielność w wykonywaniu codziennych czynności, a zakres niezbędnej pomocy jest w ich przypadku niewielki.

Każdy wniosek wiąże się z koniecznością przeprowadzenia pełnej procedury, co prowadzi do przeciążenia zespołów orzekających oraz generowania dodatkowych (zbędnych) kosztów. Zgodnie z danymi MRPiPS w 2024 r. zostało złożonych ponad 471 tys. wniosków o ustalenie potrzeby poziomu wsparcia⁷⁷. Zespoły orzekające wydały decyzje określające poziom potrzeby wsparcia łącznie 213 100 osobom, z czego niemal co trzecia (61 042) – określała potrzebę wsparcia na poziomie niższym niż 70 pkt. Według informacji pozyskanych w ramach przeglądu wydatków stawka za rozpatrzenie wniosku przez zespół orzekający wynosi od 300 do 500 zł. Przyjmując tę niższą wartość za podstawę obliczeń można stwierdzić, iż w 2024 r. wydatki poniesione w związku z rozpatrzeniem wniosków, dla których poziom potrzeby wsparcia został ustalony na mniej niż 70 pkt, wyniosły przynajmniej 18 mln zł (61 042 decyzje * 300 zł).

Obecne rozwiązania rodzą również ryzyko zwiększonej liczby odwołań. Osoby z niską punktacją (szczególnie w przedziale 65-69 punktów) mogą być zdeteminowane do złożenia wniosku o ponowną ocenę, a nawet skierowania sprawy do sądu, co wygeneruje dodatkowe koszty nieuwzględnione powyżej, które na ten moment są bardzo trudne do oszacowania.

W dłuższej perspektywie obecne rozwiązania prowadzą do kumulowania (zbędnych) kosztów wynikających z obsługi wniosków składanych przez OzN, które nie mają szans na uzyskanie *świadczenia wspierającego*, a także wydłużają czas oczekiwania na decyzję przez osoby najbardziej potrzebujące (o największym poziomie potrzeby wsparcia). Wprowadzenie ustawy o *asystencji osobistej* może dodatkowo pogłębić ten problem. Jej projekt przewiduje przyznanie prawa do asystencji osobistej osobom dorosłym, które uzyskały co najmniej 80 pkt (w 2026 r. – co najmniej 90 pkt). Może to skutkować zwiększeniem liczby potencjalnie odwołujących się również o te osoby, które otrzymały 70-79 pkt, uprawniających je co prawda do *świadczenia wspierającego* na najniższym poziomie, ale uniemożliwiających uzyskanie wsparcia w postaci usługi asystenta osobistego.

Wniosek:

Obecne rozwiązania prawne umożliwiają każdej osobie, posiadającej dokument potwierdzający niepełnosprawność, wystąpienie z wnioskiem o ustalenie poziomu potrzeby wsparcia. W praktyce osoby posiadające orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności, o zaliczeniu do III grupy inwalidów, albo posiadające orzeczenie o częściowej niezdolności do pracy, nie mają, co do zasady, realnych szans na uzyskanie 70 pkt w skali potrzeby wsparcia, co uprawniałoby je do ubiegania się

⁷⁶ Zgodnie z art. 4b ustawy o *rehabilitacji* może nim być orzeczenie: o zakwalifikowaniu do znacznego umiarkowanego lub lekkiego stopnia niepełnosprawności, o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy, o niezdolności do samodzielnego egzystowania, albo potwierdzające zaliczenie do jednej z grup inwalidów – I, II lub III.

⁷⁷ Odpowiedź na interpelację poselską nr 7617 z 30 stycznia 2025 r.

o świadczenie wspierające. W rezultacie zwiększa się czas oczekiwania na decyzję zespołu orzekającego, przez co osoby najbardziej potrzebujące mają utrudniony dostęp do tego świadczenia.

5.2. Nieefektywne formy wsparcia OzN

Wyniki analizy świadczeń dla OzN pokazują, że najmniej efektywnymi są *zasiłek pielęgnacyjny* oraz *dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego*. Oba przyznawane są na podstawie ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych i są najniższymi świadczeniami skierowanymi do OzN. Mimo, że państwo przeznacza na ich finansowanie znaczące środki, nie wpływają one w istotny sposób na poprawę sytuacji życiowej beneficjentów.

Zasiłek pielęgnacyjny w obecnym kształcie istnieje od ponad 20 lat (dokładnie od 1 maja 2004 r.) i obecnie pobiera go około milion osób. Biorąc pod uwagę potrzeby OzN oraz wysokość innych świadczeń, z których mogą one skorzystać, stanowi w zasadzie wsparcie jedynie „formalne”. Łączne wydatki na ten cel w 2023 r. wyniosły około 2,5 mld zł, zaś koszty obsługi⁷⁸ – około 75 mln zł.

Dodatkowym problemem jest dublowanie się *zasiłku pielęgnacyjnego* wypłacanego przez gminy oraz *dotatku pielęgnacyjnego*, który wypłaca ZUS⁷⁹. Od 1 marca 2025 r. ten drugi wynosi 348,22 zł, i – w przeciwieństwie do zasiłku – podlega waloryzacji. Jeszcze większe dysproporcje występują w porównaniu z *dotatkem pielęgnacyjnym dla inwalidów wojennych*, przyznawanym na podstawie ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin⁸⁰ (również wypłacanego przez ZUS lub inny organ emerytalno-rentowy⁸¹). Jego wysokość to 522,34 zł, czyli ponad dwa i pół razy więcej niż *zasiłek pielęgnacyjny*.

W rezultacie w systemie funkcjonują trzy świadczenia o niemal identycznym celu, lecz przyznawane na różnych zasadach i wypłacane przez różne podmioty, co skutkuje dublowaniem kosztów ich obsługi. Warto przy tym zwrócić uwagę, że świadczenia wypłacane przez ZUS są, co do zasady, bardziej efektywne kosztowo. Koszty ich obsługi kształtują się na poziomie od 0,1%⁸² do 2,5%⁸³ wartości wypłat (średnio około 1%⁸⁴), podczas gdy dla świadczeń wypłacanych przez gminy jest to z reguły 3% przekazanej dotacji z budżetu państwa.

Zróżnicowane kryteria przyznawania wsparcia, w połączeniu z brakiem spójnego systemu informatycznego (do 2023 r.) utrudniały koordynację między instytucjami odpowiedzialnymi za wypłatę poszczególnych świadczeń. Zdaniem wojewodów, często dochodziło do sytuacji, gdy na skutek braku przepływu informacji osoba omyłkowo otrzymywała jednocześnie *zasiłek pielęgnacyjny* i *dodatek pielęgnacyjny*, co rodziło konieczność dochodzenia zwrotu świadczenia nienależnie pobranego – generując kolejne koszty.

Drugim najmniej efektywnym świadczeniem jest *dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego* (również istnieje od 1 maja 2004 r.). Jego miesięczna wysokość to 90 zł lub 110 zł (w zależności od wieku dziecka). Środki te odpowiadają kosztowi mniej więcej jednej godziny rehabilitacji w miesiącu, co sprawia, że ma on również wyłącznie „formalny”

⁷⁸ O których mowa w art. 33 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

⁷⁹ Na podstawie art. 75 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

⁸⁰ T.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 195.

⁸¹ np. Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji albo Wojskowe Biuro Emerytalne.

⁸² Świadczenie wychowawcze (art. 29 ust. 4 ustawy z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci).

⁸³ Art. 14 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej.

⁸⁴ Uwzględniając te świadczenia wypłacane przez ZUS, dla których koszty obsługi zostały wprost określone w ustawie (zatem z wyłączeniem renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, dodatku pielęgnacyjnego oraz renty inwalidzkiej i dodatków do niej).

charakter i nie jest realnym narzędziem poprawy sytuacji dzieci z niepełnosprawnością. Łączne wydatki za 2023 r. z jego tytułu wyniosły około 109 mln zł, zaś koszty obsługi – około 3 mln zł.

Problemem jest także sposób jego przyznawania – wnioski są składane niemal wyłącznie w formie papierowej, najczęściej osobiście w siedzibie ośrodka pomocy społecznej. Wojewodowie podkreślają, że jego rozpatrzenie bardzo często wymaga dodatkowego kontaktu z wnioskodawcą np. w celu poprawienia błędów, uzupełnienia dokumentacji, a także weryfikacji kryterium dochodowego. To jeszcze bardziej wydłuża cały proces i zwiększa koszty obsługi. Duży nakład pracy związany z pozyskiwaniem, weryfikacją i przetwarzaniem dokumentacji często i tak kończy się odmową przyznania dodatku, ponieważ okazuje się, że wnioskodawca przekracza (bardzo niski) próg dochodowy.

Wniosek:

Najmniej efektywnymi świadczeniami wspierającymi OzN są *zasiłek pielęgnacyjny* oraz *dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego*. Ich wysokość jest niemal symboliczna (215,84 zł oraz 90 zł lub 110 zł/msc), niepokrywająca nawet podstawowych kosztów związanych z opieką, rehabilitacją lub zakupem niezbędnych środków wspomagających. Jednocześnie obsługa tych świadczeń pochłania corocznie ponad 70 mln zł z budżetu państwa.

6. Propozycje zmian

Celem propozycji zmian jest przede wszystkim wskazanie potencjalnych obszarów albo form wsparcia OzN i ich rodzin w ramach których możliwa jest realokacja środków finansowych na nowe formy wsparcia tych osób.

Proponowana zmiana (w oparciu o wnioski z powyższych rozdziałów)		Podmiot odpowiedzialny za wdrożenie zmiany
1	Po wejściu w życie ustawy <i>o asystencji osobistej</i> , dokonanie ewaluacji programów resortowych, m. in. pod kątem zakresu i formy wsparcia oraz grupy docelowej (beneficjentów). W konsekwencji ograniczenie wydatków na realizację programów resortowych w porównaniu do roku poprzedzającego rok wejścia w życie ustawy <i>o asystencji osobistej</i> .	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
2	Likwidacja modułu A programu „Dostępna przestrzeń publiczna” (ponieważ jego cel jest realizowany przez obszar B programu „Wyrównywanie różnic między regionami III”) i utrzymanie od 2027 roku alokacji środków na program „Wyrównywanie różnic między regionami III” na poziomie z 2025 r.	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
3	Zakończenie realizacji programu „Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością” do końca 2026 roku (ponieważ aktualnie obywatele Ukrainy przebywający w Polsce mogą korzystać ze wsparcia na takich samych zasadach jak Polacy). Nieplanowanie wydatków z tego tytułu począwszy od 2027 r.	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
4	Likwidacja <i>rekompensaty wypłaconego wynagrodzenia pracownikom niepełnosprawnym – w związku z przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19</i> poprzez uchylenie art. 15a ustawy „covidowej”.	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

5	Przeprowadzenie analizy i oceny skutków podwyższenia odsetka przeciętnego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 21 ust. 1 ustawy <i>o rehabilitacji</i> (co zapewniłoby wzrost przychodów PFRON z tytułu wpłat pracodawców). Opracowanie propozycji zmian legislacyjnych określających optymalną wysokość odsetka przeciętnego wynagrodzenia (zarówno z punktu widzenia PFRON, jak i pracodawców).	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
6	W przypadku zmian systemowych w systemie wsparcia OzN i ich opiekunów powinny zostać dokonane m. in. zmiany polegające na: 1) Likwidacji <i>zasiłku pielęgnacyjnego</i> oraz <i> dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego</i>. Jednym z możliwych rozwiązań byłoby włączenie ich w jedno (większe) świadczenie, uwzględniające sytuację tych OzN, które obecnie otrzymują wyłącznie jedno z wymienionych świadczeń lub oba jednocześnie. 2) Zmianie zasad orzekania o niepełnosprawności np. w taki sposób, aby powiatowe zespoły orzekające, określając stopień niepełnosprawności, jednocześnie ustalały poziom potrzeby wsparcia osoby wnioskującej o wydanie orzeczenia.	Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Spis tabel i wykresów

Tabela 1. Wydatki na wsparcie OzN i ich opiekunów wg źródeł finansowania [w tys. zł]	4
Wykres 1. Struktura wydatków na wsparcie OzN poniesionych w latach 2019-2023 [w mld zł]	5
Wykres 2. Łączne wydatki w latach 2019-2023 w podziale na sztywne i elastyczne (lewy wykres – w tys. zł) oraz udział świadczeń w wydatkach ogółem (prawy wykres).....	5
Tabela 2. Przychody PFRON z poszczególnych dotacji celowych [w tys. zł]	8
Tabela 3. Wydatki na programy zatwierdzone przez Radę Nadzorczą PFRON	9
Wykres 3. Wydatki Funduszu na dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników z niepełnosprawnościami [w tys. zł]	11
Wykres 4. Przychody PFRON od pracodawców (w ujęciu memoriałowym) oraz wysokość dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie do wynagrodzeń [w tys. zł]	11
Tabela 4. Szacunek przychodów PFRON po zwiększeniu odsetka przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej.....	12
Tabela 5. Nabory wniosków do programu „Dostępna przestrzeń publiczna” w latach 2023-2024.....	13
Tabela 6. Program „Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnościami”	15
Tabela 7. Wydatki [w tys. zł] i liczba beneficjentów programów resortowych, finansowanych z Funduszu Solidarnościowego	17
Tabela 8. Świadczenia dedykowane OzN i ich opiekunom na przykładzie 6 osób z niepełnosprawnościami w stopniu znacznym.....	19

Załącznik nr 1. Zestawienie form wsparcia będących przedmiotem przeglądu wydatków⁸⁵

Lp	Forma wsparcia	Źródło finansowania	Łączne wydatki w latach 2019-2023	
			w tys. zł	
1	Renta z tytułu niezdolności do pracy (art. 57 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)	FUS	78 409 899	31,82%
2	Dodatek pielęgnacyjny (art. 75 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)	FUS	38 003 743	15,42%
3	Świadczenie pielęgnacyjne (art. 17 ustawy o świadczeniach rodzinnych)	Część 85. budżetu	23 108 390	9,38%
4	Renta socjalna (wyplacana przez ZUS – art. 4 i nast. ustawy o rencie socjalnej)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	21 057 220	8,55%
5	Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych (art. 26a-c ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	16 634 719	6,75%
6	Renta (rolnicza) z tytułu niezdolności do pracy (art. 22 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników)	FER	14 850 822	6,03%
7	Zasiłek pielęgnacyjny (art. 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych)	Część 85. budżetu	11 641 976	4,72%
8	Świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (wyplacane przez ZUS – art. 2 i nast. ustawy o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	8 578 841	3,48%
9	Dodatek pielęgnacyjny (art. 75 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)	FER	6 266 399	2,54%
10	Świadczenie uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (wyplacane przez KRUS – art. 2 i nast. ustawy o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	4 788 977	1,94%
11	Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej (art. 35a ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	3 285 433	1,33%
12	Renta inwalidzka dla inwalidy wojennego, wojskowego lub osoby represjonowanej - łącznie z dodatkiem pielęgnacyjnym (art. 12 ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego)	Część 73. budżetu	3 237 242	1,31%

⁸⁵ Zakresem przeglądu nie zostały objęte wydatki budżetu państwa na składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne opiekunów osób z niepełnosprawnościami.

13	Zadania zlecane fundacjom lub organizacjom pozarządowym (art. 36 ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	2 281 328	0,93%
14	Renta rodzinna dla inwalidy wojennego, wojskowego lub osoby represjonowanej - łącznie z dodatkiem pielęgnacyjnym (art. 12 ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego)	Część 73. budżetu	2 020 785	0,82%
15	Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla jednostek samorządu terytorialnego (art. 7 ustawy o Funduszu Solidarnościowym)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	1 201 255	0,49%
16	Program „Aktywny samorząd” (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	935 330	0,38%
17	Renta socjalna (wypłacana przez KRUS – art. 4 i nast. ustawy o rencie socjalnej)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	913 638	0,37%
18	Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej (art. 35 ust. 1 pkt 6 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	858 806	0,35%
19	Specjalny zasiłek opiekuńczy (art. 16a ustawy o świadczeniach rodzinnych – zlikwidowany z dniem 1 stycznia 2024 r.)	Część 85. budżetu	847 101	0,34%
20	Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego (art. 13 ustawy o świadczeniach rodzinnych)	Część 85. budżetu	666 820	0,27%
21	Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych (art. 35a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	565 591	0,23%
22	Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne (art. 25a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	543 879	0,22%
23	Renta inwalidzka dla inwalidy wojennego, wojskowego lub osoby represjonowanej (art. 12 ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego)	Część 72. budżetu	524 181	0,21%
24	Dofinansowanie uczestnictwa OzN i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych (art. 35a ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	489 780	0,20%
25	Program wyrównywania różnic między regionami III (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	433 433	0,18%
26	Program „Opieka wytchnieniowa” dla jednostek samorządu terytorialnego (art. 7 ustawy o Funduszu Solidarnościowym)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	395 779	0,16%
27	Zasiłek dla opiekuna (art. 2 ustawy o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów – zlikwidowany z dniem 1 stycznia 2024 r.)	Część 85. budżetu	377 091	0,15%
28	Realizacja programów wspieranych ze środków UE (art. 47 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	333 919	0,14%
29	Program „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” dla organizacji pozarządowych (art. 7 ustawy o Funduszu Solidarnościowym)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	330 468	0,13%
30	Dofinansowanie robót budowlanych dot. obiektów służących rehabilitacji (art. 35 ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	274 536	0,11%
31	Program „Centra opiekuńczo-mieszkalne” dla jednostek samorządu terytorialnego (art. 7 ustawy o Funduszu Solidarnościowym)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	268 416	0,11%
32	Pomoc OzN poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	223 859	0,09%
33	Rekompensata dochodów utraconych przez gminę z tytułu zastosowania ustawowych zwolnień z podatku od nieruchomości, rolnego, leśnego i PCC dla prowadzących Zakład Pracy Chronionej lub Zakład Aktywności Zawodowej (art. 47 ust. 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	212 053	0,09%
34	Renta z tytułu niezdolności do pracy (art. 57 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)	Część 73. budżetu	164 451	0,07%
35	Program „Opieka wytchnieniowa” dla organizacji pozarządowych (art. 7 ustawy o Funduszu Solidarnościowym)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	143 396	0,06%
36	Zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla OzN (art. 26e ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	136 540	0,06%
37	Program Samodzielność - Aktywność - Mobilność! - Mobilność osób z niepełnosprawnością (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	113 505	0,05%
38	Pilotażowy program „Rehabilitacja 25 plus” (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	109 328	0,04%
39	Zadania zlecane fundacjom lub organizacjom pozarządowym przez województwa i powiaty ze środków PFRON (art. 36 ust. 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	106 894	0,04%
40	Program Dostępna przestrzeń publiczna (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	105 884	0,04%
41	Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej (art. 12 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	101 480	0,04%
42	Świadczenie wyrównawcze dla osób uprawnionych do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dziećmi wymagającymi stałej opieki (art. 2 i nast. ustawy o świadczeniu wyrównawczym dla osób uprawnionych do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dziećmi wymagającymi stałej opieki)	Część 73. budżetu	99 948	0,04%

43	Jednorazowe świadczenie „Za życiem” (art. 10 ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”)	Część 85. budżetu	81 393	0,03%
44	Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	98 258	0,04%
45	Przekazywanie środków dysponentom zakładowego funduszu aktywności lub zakładowego funduszu rehabilitacji (art. 33b ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	77 415	0,03%
46	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny (art. 35a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	62 305	0,03%
47	Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki OzN (art. 35a ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	49 445	0,02%
48	Pilotażowy program „Absolwent” – realizowany do 31 grudnia 2024 r. (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	44 389	0,02%
49	Dodatek pieniężny do renty inwalidzkiej (art. 12a ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin)	Część 73. budżetu	43 825	0,02%
50	Program Samodzielność - Aktywność - Mobilność! - Mieszkanie dla absolwenta (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	42 434	0,02%
51	Program Samodzielność - Aktywność - Mobilność! - Dostępne mieszkanie (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	34 473	0,01%
52	Centra informacyjno-doradcze dla OzN (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	33 436	0,01%
53	Zwrot kosztów budowy lub przebudowy związanej z modernizacją obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych i administracyjnych (art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	33 363	0,01%
54	Program „Zajęcia klubowe w WTZ” (art. 47 ust. 1 pkt 4a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	29 097	0,01%
55	Zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz OzN (art. 11 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	28 112	0,01%
56	Program „Stabilne zatrudnienie” (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	21 241	0,01%
57	Dofinansowanie kosztów szkolenia o których mowa w art. 18 ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się (art. 47 ust. 1 pkt 5 lit. b ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	13 390	0,01%
58	Program „Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami” (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	12 246	0,0050%
59	Program Samodzielność - Aktywność - Mobilność! - Wspomagane społeczności mieszkaniowe (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	11 000	0,0045%
60	Pilotażowy program „Praca-integracja” (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	10 887	0,0044%
61	Świadczenie dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych (art. 2 ustawy o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących cywilnym niewidomym ofiarom działań wojennych)	Część 73. budżetu	9 236	0,0037%
62	Rekompensata wypłaconego wynagrodzenia pracownikom niepełnosprawnym w związku z przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (art. 15a ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych)	PFRON	6 659	0,0027%
63	Program Dostępność ponad barierami (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	5 157	0,0021%
64	Finansowanie badań, ekspertyz i analiz (art. 47 ust. 1 pkt 5 lit. a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	5 087	0,0021%
65	Dofinansowanie do oprocentowania kredytów bankowych (art. 32 ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	3 233	0,0013%
66	Zwrot kosztów: zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy, szkolenia – w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania przez OzN na stanowisku pracy (art. 26d ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	2 958	0,0012%
67	Renta szkoleniowa (art. 60 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)	FUS	2 859	0,0012%
68	Program „Wsparcie inicjatyw” (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	2 056	0,0008%
69	Finansowanie szkoleń organizowanych przez powiatowy urząd pracy dla OzN (art. 40 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	1 740	0,0007%
70	Zwrot spółdzielni socjalnej kosztów tworzenia stanowiska pracy dla OzN (art. 26g ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	1 041	0,0004%
71	Refundacja ulg dla inwalidów wojennych i wojskowych z tytułu ubezpieczeń AC i OC (art. 23b ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin)	Część 73. budżetu	904	0,0004%
72	Dofinansowanie usług tłumacza migowego/ tłumacza-przewodnika (art. 35a ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	584	0,0002%

73	Wypożyczalnia technologii wspomagających dla OzN (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	579	0,0002%
74	Zwrot (pracodawcom) kosztów adaptacji pomieszczeń zakładu pracy do potrzeb OzN (art. 26 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	499	0,0002%
75	Świadczenia dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych (art. 2 ustawy o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących cywilnym niewidomym ofiarom działań wojennych)	Część 72. budżetu	473	0,0002%
76	Dofinansowanie do 50% oprocentowania kredytu bankowego dla OzN prowadzącej działalność gospodarczą lub dzierżawione gospodarstwo rolne (art. 13 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	435	0,0002%
77	Zwrot kosztów szkoleń organizowanych przez pracodawców (art. 41 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	121*	0,0000%
78	Finansowanie kosztów wynagrodzenia OzN zatrudnionej w spółdzielni socjalnej (art. 26g ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	76*	0,0000%
79	Refundacja kosztów wydania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących (art. 20b ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	30*	0,0000%
80	Refundacja ulg dla inwalidów wojennych i wojskowych z tytułu ubezpieczeń AC i OC (art. 23b ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin)	Część 72. budżetu	19*	0,0000%
81	Renta szkoleniowa (art. 60 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych)	FER	10*	0,0000%
82	Program „Absolwent II” – zatwierdzony przez Radę Nadzorczą PFRON w 2023 r. (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	0	0%
83	Świadczenie wspierające (art. 3 i nast. ustawy o świadczeniu wspierającym – wypłacane od 2024 r.)	Część 73. budżetu	0	0%
84	Dodatek dopełniający (wypłacany od 2025 r. – art. 6a-6d ustawy o rencie socjalnej)	FUNDUSZ SOLIDARNOŚCIOWY	0	0%
85	Świadczenie „Aktywny Rodzic” (podwyższone – art. 11 ust. 2 i 15 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziców w aktywności zawodowej i wychowywaniu dziecka – „Aktywny rodzic” – wypłacane od 2025 r.)	Część 73. budżetu	0	0%
86	Koszty tworzenia, działalności oraz realizacji zadań specjalistycznego ośrodka (art. 39 ust. 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – wydatki ponoszone od 2025 r.)	PFRON	0	0%
87	Koszty związane z usuwaniem skutków powodzi (art. 11. ust. 1 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi)	PFRON	0	0%
88	Finansowanie funkcjonowania wspomaganych społeczności mieszkaniowych (art. 47 ust. 1 pkt 4 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych)	PFRON	0	0%
OGÓŁEM			246 413 600	100%
* - udział w wydatkach ogółem jest mniejszy niż 0,0001%.				

Źródło: KRUS w zakresie części 72. budżetu, ZUS w zakresie części 73., urzędy wojewódzkie w zakresie części 85., ZUS i KRUS – w zakresie świadczeń wypłacanych z Funduszu Solidarnościowego, MRPIPS w zakresie programów resortowych finansowanych z Funduszu Solidarnościowego (na podstawie zawartych umów), PFRON w zakresie form wsparcia finansowanych z PFRON.

Załącznik nr 2. Program przeglądu wydatków w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin

Cel przeglądu:

Określenie możliwości realokacji środków finansowych w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, które mogą być przeznaczone na inne lub nowe działania wspierające osoby z niepełnosprawnościami (i ich rodziny).

Szczegółowy zakres przeglądu:

- a) wydatki budżetu państwa oraz państwowych funduszy celowych na wsparcie OzN;
- b) programy i formy wsparcia realizowane w ramach PFRON;
- c) programy wsparcia OzN w ramach Funduszu Solidarnościowego;
- d) świadczenia w ramach wsparcia rodzin i program „Za życiem”;
- e) świadczenia wypłacane przez ZUS i KRUS.

Uczestnicy przeglądu:

- 1) Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – jako dysponent części 44. budżetu państwa oraz Funduszu Solidarnościowego, a także organ nadzorujący PFRON.
- 2) Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.
- 3) Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.
- 4) Wojewodowie.
- 5) Szef Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.
- 6) Minister Finansów.